

מרכז אלרום לחקר מדיניות
ואסטרטגיית אוויר וחלל
אוניברסיטת תל אביב

שינויים בתפיסות הביטחון באירופה בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה

גרמניה, צרפת ובריטניה כמקרי בוחן

אורי ורטמן

מחקר (0423) : יוני 2023

שינויים בתפיסות הביטחון באירופה בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה

גרמניה, צרפת ובריטניה כמקרי בוחן

אורי ורטמן

מחקר (0423): יוני 2023

מרכז אלרום לחקר מדיניות
ואסטרטגיית אוויר וחלל
אוניברסיטת תל אביב

מרכז אלרום לחקר מדיניות ואסטרטגיית אוויר וחלל

ראש המרכז: פרופ' אביתר מתניה

אוניברסיטת תל אביב הקימה את מרכז אלרום לחקר מדיניות ואסטרטגיית אוויר וחלל בשיתוף עם חיל האוויר על מנת לרתום את תחומי המחקר האקדמיים לפיתוח ולקידום תשתית מחקרית אינטרדיסציפלינרית בתחומי אוויר וחלל.

המרכז מקדם מחקר תאורטי ויישומי עם חוקרים מהדיסציפלינות האקדמיות השונות, כמו גם עם חוקרים ממערכת הביטחון בכלל ומחיל האוויר בפרט. מטרתו העיקרית של המרכז הן להוות מוקד למידה ומחקר לחוקרים ולסטודנטים מהפקולטות השונות העוסקים בתחומי אוויר וחלל, למסד בישראל עיסוק אקדמי בר־קיימא בנושאי מדיניות ואסטרטגיית אוויר וחלל ולפתח עתודה של חוקרים ואנשי אקדמיה בכירים, שמחקרם עוסק בהיבטים שונים של נושאים אלה.

Changes in security perceptions in Europe following the Russia-Ukraine war: Germany, France and United Kingdom as case studies

Research (0423): June 2023
Ori Wertman

שינויים בתפיסות הביטחון באירופה בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה: גרמניה, צרפת ובריטניה כמקרי בוחן

מחקר (0423): יוני 2023
אורי ורטמן

ורטמן, א', "שינויים בתפיסות הביטחון באירופה בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה: גרמניה, צרפת ובריטניה כמקרי בוחן", יוני 2023, אוניברסיטת תל אביב

Ori Wertman, "Changes in security perceptions in Europe following the Russia-Ukraine war: Germany, France and United Kingdom as case studies" [in Hebrew], Research (0423), June 2023, Tel Aviv University

מרכז אלרום לחקר מדיניות ואסטרטגיית אוויר וחלל
אוניברסיטת תל אביב

מרכז אלרום לחקר מדיניות ואסטרטגיית אוויר וחלל

חיים לבנון 30, תל אביב 6997801
airspace@tauex.tau.ac.il

© יוני 2023

כל הזכויות שמורות לאוניברסיטת תל אביב.

אין להעתיק, לשכפל, להקליט, לתרגם, לאחסן כמאגר מידע או להפיץ מסמך זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי, אלקטרוני, אופטי או מכני (לרבות צילום והקלטה), ללא אישור בכתה מהמוציא לאור.

העמדות המופיעות במסמך הן של המחברים בלבד ואינן משקפות את עמדות המרכז.

ראש המרכז: פרופ' אביתר מתניה

עורכים מקצועיים: אל"מ (מיל) ד"ר אסף הלר וד"ר תומר פדלון

עורכת: אסנת זילברמן

עיצוב גרפי: מיכל סמוקובץ

מסת"ב: 978-965-93053-8-4 ISBN:

מלחמת רוסיה-אוקראינה, שהחלה ב־24 בפברואר 2022 בעקבות הפלישה הרוסית לאוקראינה ונכון לכתבת שורות אלו טרם הגיעה לסיומה, שברה את הסדר האירופי שהחל לאחר המלחמה הקרה, ושכתבה לחלוטין את יחסי אירופה-רוסיה אשר נשמרו בשלושים השנים האחרונות והתבססו בעיקר על תלות כלכלית ואנרגטית הדדית בין הצדדים. מדינות אירופה, אשר סברו כי תום המלחמה הקרה הביא ל"קץ ההיסטוריה", חזרו באבחת חרב למציאות המעשית במסגרתה פועלות מדינות בעולם, דבר שאילץ אותן לשנות את התנהלותן בכל הנוגע לסוגיות ביטחוניות. זמן קצר לאחר פרוץ המלחמה הצהיר סגן נשיא האיחוד האירופי ג'וזף בורל (Borrell) כי "עם פלישתו לאוקראינה, ולדימיר פוטין כפה על מדינות אירופה לחשוב מחדש על אלמנטים רבים בארגון הפנימי שלנו ועל תפיסת עולמנו. אנו חייבים להתמודד עם האתגר הזה ולהגן על ביטחוננו ועל הערכים הדמוקרטיים שלנו".

מחקר זה מבקש לבדוק כיצד השפיעה עד כה מלחמת רוסיה-אוקראינה על אירופה בהיבט הביטחוני, תוך הסתכלות רחבה על מושג הביטחון וניתוח השוואתי של תפיסות הביטחון ושל מרכיבים ביטחוניים במדינות הנבחרות טרם המלחמה ובמהלכה. המחקר מתמקד בשלוש המדינות המרכזיות באירופה: גרמניה, צרפת ובריטניה; מדינות הנחשבות לחזקות ביבשת, הן מבחינה צבאית והן מבחינה כלכלית. לאור העובדה ששלוש המדינות הללו אינן מחזיקות בתפיסת ביטחון זהה, ניתוח מקרי הבוחן שלהן יעניק מענה רחב ומגוון לשאלה כיצד הושפעו ממלחמת רוסיה-אוקראינה מדינות אירופה בעלות תפיסת ביטחון שונה.

המסקנה המרכזית העולה ממחקר זה היא כי הפלישה הרוסית לאוקראינה הבהירה לאירופה שעוצמה צבאית היא מרכיב מרכזי בביטחון לאומי, ורק לה יש היכולת להדוף תוקפנות חיצונית. לאחר עשרות שנים של שקיעה בתפיסת עולם רומנטית של "קץ ההיסטוריה", בעטייה בחרו רוב מדינות אירופה שלא להפנות משאבים רבים לבניית ולשימור יכולת צבאית אמינה, כיום מבינים באירופה כי הגיעה העת לבנות יכולות צבאיות להתמודדות מול האיום הרוסי. כך, מלחמת רוסיה-אוקראינה ללא ספק הובילה לשינויים בסוגיות של ביטחון לאומי בכל אחת משלוש המדינות, באופן שונה כתלות בגישה מוקדמת כלפי רוסיה בפרט וכלפי ביטחון צבאי בכלל.

השינוי המשמעותי ביותר חל בגרמניה, אשר החזיקה בגישה פייסנית כלפי רוסיה טרם פרוץ המלחמה. לא רק שהמלחמה גרמה למקבלי ההחלטות בברלין לזנוח את התפיסה לפיה המסחר עם רוסיה ירחיק עימות צבאי מולה, אשר הובילה את גרמניה להיות תלויה ברוסיה מבחינה אנרגטית, בברלין החלו להבין כי על גרמניה לבנות יכולת צבאית במטרה להגן על עצמה מפני תוקפנות רוסית ולא להיות תלויה בחסדיהם של אחרים. כמו כן, המלחמה באוקראינה והחשש מפני תוקפנות רוסית העלו בגרמניה שאלות בנושאי יכולת גרעינית וגיוס

חובה שבהן נמנעו מלדון במשך עשרות שנים, ולא מן הנמנע כי ככל שהמלחמה תימשך וידה של רוסיה אף תהיה על העליונה, תאמץ גרמניה אלמנטים מסוימים הקשורים לבניית עוצמה צבאית מהם נמנעה במשך כמעט שמונים שנה.

השפעתה של המלחמה על מדיניות הביטחון של צרפת פחותה יותר. צרפת ממשיכה להוביל את הקו הקורא לאירופה לקחת את גורלה הביטחוני בידיה ולא להסתמך יתר על המידה על מטריית ההגנה האמריקנית. אולם בכל הנוגע לגישה הפייסנית כלפי רוסיה, המשפיעה גם על היקף הסיוע הצרפתי לאוקראינה שכיום דל בהשוואה למדינות אחרות, בפרט בוחרים להמשיך בדיאלוג מתמיד עם מוסקבה תוך שלילת פעולה צבאית נגדה. יחד עם זאת, בצרפת יודעים היטב כי ביטחונה של המדינה תלוי בעיקר ביכולתה הגרעינית אשר מבטיחה הרתעה מול תוקפנות חיצונית, וכי יש להתכונן לתרחיש של מלחמה כוללת באירופה. כך, מלחמת רוסיה-אוקראינה שינתה את מגמת הקיצוצים בתקציב הביטחון של צרפת במשך שני העשורים האחרונים והביאה לעלייה בתקציב הביטחון, שכיום הוא הגבוה ביותר מאז תום מלחמת העולם השנייה.

בבריטניה, מדינה בעלת אוריינטציה ביטחונית מובהקת ויכולת גרעינית, הייתה למלחמת רוסיה-אוקראינה השפעה זניחה יחסית. עוד לפני המלחמה ראו הבריטים ברוסיה איום ביטחוני והבינו כי אל לממלכה להיות תלויה בה, וזאת בניגוד מוחלט לאווירה ששררה בגרמניה ובמידה מסוימת בצרפת. אולם לנוכח המלחמה באוקראינה הפנימו בלונדון כי המלחמה הקובנציונלית עודנה חיה ובוועטת, והדבר ידרוש ממקבלי ההחלטות בבריטניה להגדיל את ההשקעה בביטחון כדי שניתן יהיה להתמודד בהצלחה עם תוקפנות חיצונית, כמו זו של רוסיה באוקראינה.

תוכן העניינים

3	תמצית
9	פרק א': גרמניה
10	השקעה בביטחון
12	נשק גרעיני
14	אספקת נשק לאוקראינה
16	גיוס חובה
18	ביטחון אנרגטי
20	פרק ב': צרפת
25	השקעה בביטחון
26	אספקת נשק לאוקראינה
30	פרק ג': בריטניה
31	השקעה בביטחון
33	אספקת נשק לאוקראינה
35	סיכום
37	ביבליוגרפיה

מבוא

מלחמת רוסיה-אוקראינה, שהחלה ב־24 בפברואר 2022 בעקבות הפלישה הרוסית לאוקראינה¹, שברה את הסדר האירופי שהחל לאחר המלחמה הקרה, ושכתבה לחלוטין את יחסי אירופה-רוסיה אשר נשמרו בשלושים השנים האחרונות והתבססו בעיקר על תלות כלכלית ואנרגטית הדדית בין הצדדים².

מדינות אירופה, אשר סברו כי תום המלחמה הקרה הביא ל"קץ ההיסטוריה", חזרו באבחת חרב למציאות המעשית במסגרתה פועלות מדינות בעולם, דבר שאילץ אותן לשנות את התנהלותן בכל הנוגע לסוגיות ביטחוניות. זמן קצר לאחר פרוץ המלחמה הצהיר סגן נשיא האיחוד האירופי ג'וזף בורל (Borrell) כי "עם פלישתו לאוקראינה, ולדימיר פוטין כפה על מדינות אירופה לחשוב מחדש על אלמנטים רבים בארגון הפנימי שלנו ועל תפיסת עולמנו. אנו חייבים להעלות את האתגר הזה להגן על ביטחוננו ועל הערכים הדמוקרטיים שלנו"³. כך, מוערך כי העלייה בתקציבי הביטחון של מדינות אירופה בשנים 2021–2026 צפויה לגדול פי ארבעה ויותר, ובמקום 14% היא תנוע בין 53% ל־65%⁴.

בפועל, מלחמת רוסיה-אוקראינה הובילה לשינוי דפוסי פעולה אירופיים בתחום הביטחון, אשר לפני 24 בפברואר 2022 היה זוכה להתנגדות עזה ביבשת, וסביר להניח שכלל לא היה מתקבל. ראשית, בכל הנוגע לאספקת נשק למדינה שלישית, באיחוד האירופי הוחלט לשלוח נשק לאוקראינה באמצעות הקרן לתמיכה ביטחונית וצבאית במדינות שלישיות וקואליציות (European Peace Facility). קרן זו נוסדה בשנת 2021 במטרה לסייע למדינות שותפות להיאבק בקבוצות חמושות ובמורדים, ולחלוטין לא ככלי להתערבות במלחמות רחבות היקף. למעשה, באיחוד האירופי התחבטו בשאלה האם להעביר נשק לא קטלני למדינות שותפות, על רקע אפשרות לתמיכה בצבאות בעייתיים בהקשרי זכויות אדם ומחשש שהנשק ייפול לידיים לא נכונות. בסיכומו של דבר, בעוד שטרם הפלישה הרוסית לאוקראינה מדינות האיחוד האירופי נשאו ונתנו על אספקת נשק, תרופות וציוד לוגיסטי לאוקראינה בשווי 31

¹ וואלה (24 בפברואר 2022). "רוסיה פתחה במלחמה נגד אוקראינה, קייב וערים אחרות תחת הפגזות". <https://news.walla.co.il/item/3490917>

² Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

³ Borrell, J. (2022), "The war in Ukraine and its implications for the EU". March 14. https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en

⁴ Boswinkel, L. (2023), "Taking Stock: Europe's Rearmament, One Year On". March 15. VUB. https://prod-b4156475194d8706-vub.paddlecms.net/sites/default/files/2023-03/CSDS%20Policy%20brief_2308.pdf

מיליון אירו למשך שלוש שנים, לאחר הפלישה שינה האיחוד האירופי את גישתו והסכים להקצות למעלה ממיליארד אירו לצורך אמצעי לחימה עבור קייב.⁵

שנית, בעוד שבאירופה ביססו את היחסים עם רוסיה על תלות הדדית מבחינה כלכלית ואנרגטית מתוך תקווה שמערכת יחסים מסוג זה תגרום למוסקבה לאמץ דפוסי שלטון דמוקרטיים וליברליים יותר, הפלישה הרוסית לאוקראינה הובילה לשינוי תפיסה חד באיחוד האירופי. זמן קצר לאחר פרוץ המלחמה הצהיר סגן נשיא האיחוד האירופי ג'וזף בורל (Borrell) כי בנוסף לפעילות לקראת חיזוק משמעותי של יכולת ההגנה האירופית, מנהיגי האיחוד האירופי הסכימו לחזק את חוסן הכלכלה האירופית תוך הפחתה רדיקלית של ייבוא האנרגיה מרוסיה, אשר היווה בממוצע 40% מצריכת הגז ביבשת בשנים 2017–2021.⁶ היחסים בין רוסיה והאיחוד האירופי ידעו משבר לאחר החלטת מוסקבה על סיפוח חצי האי קרים בשנת 2014,⁷ מהלך שהוביל לסנקציות על רוסיה מצד האיחוד האירופי ולירידה בהיקפי הסחר בין הצדדים. מצב זה הוביל לחילוקי דעות באיחוד האירופי בשאלה כיצד יש להתנהל מול מוסקבה, ולבסוף הוסכם כי בהינתן מפגש אינטרסים יתקיים שיתוף פעולה של מדינות אירופה עם רוסיה. את הטון הפייסני מול מוסקבה הובילו בעיקר גרמניה, צרפת ואיטליה, ובמידה מסוימת גם אוסטריה והונגריה. תפיסה זו הגיעה כאמור לפשיטת רגל עם פרוץ המלחמה בפברואר 2022.⁸

שלישית, המלחמה באוקראינה השפיעה משמעותית לא רק על אירופה ככלל אלא פרטנית על כל מדינה בהיבטים צבאיים, ומדינות רבות הגדילו את ההשקעה בביטחון.⁹ כך, למול השאננות ששררה ביבשת לגבי מקומו של הכוח הקשה, הפלישה הרוסית לאוקראינה החזירה את מדינות אירופה למציאות המרה במסגרתה דרוש צבא חזק על מנת להגן מפני תוקפנות. תוך הסתכלות רחבה על מושג הביטחון,¹⁰ מחקר זה מבקש לבדוק כיצד השפיעה מלחמת רוסיה-אוקראינה על אירופה בהיבט הביטחוני. בעזרת ניתוח מסמכי אסטרטגיות הביטחון הזמינים (ביניהם מסמכים רשמיים של בריטניה, צרפת, נאט"ו והאיחוד האירופי)¹¹ ומקורות

5 Fama, G. and Musiol, L. (2022). "The War in Ukraine Raises New Questions for EU Foreign Policy". International Crisis Group. Reliefweb (April 5). <https://reliefweb.int/report/world/war-ukraine-raises-new-questions-eu-foreign-policy>

6 Borrell, J. (2022), "The war in Ukraine and its implications for the EU". March 14. https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en

7 Guardian (2014). "Ukraine: Putin approves draft bill for Russia to annex Crimea" (March 18). <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/18/ukraine-putin-draft-bill-russia-annex-crimea>

8 Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

9 The Military Balance 2023. International Institute for Strategic Studies. Routledge. pp. 52-68

10 Buzan, B., Waeber, O. & De-Wilde, Y. (1998). Security: A new framework for analysis (Lynne Rienner Publishers)

נוספים הכוללים פרסומים של מכוני מחקר ושל כלי התקשורת, המחקר יתמקד בשלוש המדינות המרכזיות באירופה: גרמניה, צרפת ובריטניה; מדינות הנחשבות לחזקות ביבשת, הן מבחינה צבאית והן מבחינה כלכלית. שלוש המדינות הללו אינן מחזיקות בתפיסת ביטחון זהה – בריטניה וצרפת רואות ב"כוח קשה" היבט חשוב במימוש מדיניות בנוסף ל"כוח רך", ואילו גרמניה מתנגדת לשימוש בכוח צבאי ורואה ב"כוח רך" אמצעי מרכזי למימוש מדיניות – ועל כן ניתוח מקרי הבוחן של שלושתן יעניק מענה רחב ומגוון לשאלה כיצד השפיעה המלחמה באוקראינה על מדינות אירופה בעלי תפיסת ביטחון שונה.

לצורך הניתוח המחקר ישווה בין תפיסות הביטחון של המדינות הנבחנות טרם המלחמה ובמהלכה, יעמוד על השינוי בהיקף ההשקעה בביטחון של אותן מדינות, יבדוק את השינוי במדיניות הגרעין שלהן ויבחן את ההקצאה היחסית של מדינות אלה למרכיבים ביטחוניים ספציפיים כגון יכולות הצבא באוויר, בים וביבשה. כמו כן, המחקר יבדוק כיצד השפיעו ממדים נוספים הרלוונטיים לסוגיית הביטחון על אותן מדינות בעקבות המלחמה באוקראינה, ובהם מחויבות למתן סיוע צבאי למדינות אירופה על רקע המלחמה באוקראינה, ביטחון אנרגטי ושאלת גיוס החובה.

אוכלוסייה	תמ"ג	תמ"ג לנפש	הוצאות ביטחון כ-% מהתמ"ג	
גרמניה	84 מיליון	4 טריליון \$	48 אלף \$	1.32%
צרפת	68 מיליון	2.8 טריליון \$	42 אלף \$	1.96%
בריטניה	68 מיליון	3.2 טריליון \$	47 אלף \$	2.19%

נכון לשנת 2022¹²

¹² The Military Balance 2023. International Institute for Strategic Studies. Routledge. pp. 52-68

הפלישה הרוסית לאוקראינה הובילה לשינוי התפיסה הביטחונית בגרמניה, שעד פרוץ המלחמה החזיקה בגישה פייסנית ביותר כלפי רוסיה¹³. למעשה, הסקפטיות הגרמנית כלפי שימוש בכוח צבאי הובילה לתהליך ארוך של התפרקות מנשק מאז תום המלחמה הקרה. מצב זה יצר אנומליה באירופה, היות שגרמניה נחשבת לענק כלכלי ובה בעת לננס צבאי. כך, בעוד שבמרבית מדינות העולם חיילים זוכים לתמיכה רחבה בקרב הציבור ונתפסים כמי ששומרים על האזרחים, בגרמניה נתפס השימוש בכוח כדבר שלילי עם אסוציאציות לעבר הנאצי, וזאת בדומה לגישה הרווחת בגרמניה לגבי לאומיות ומיליטריזם¹⁴.

ההתנהלות הפייסנית של גרמניה מול רוסיה, אשר כונתה "שינוי באמצעות מסחר" (Wandel durch Handel), הייתה למעשה המשך ישיר של מדיניות ה"פוליטיקה של המזרח" (Ostpolitik) שניהלה גרמניה מול ברה"מ בשנות השישים והשבעים של המאה העשרים במטרה למנוע מצב של מלחמה גרעינית¹⁵. גם אז, כמועד פרוץ המלחמה באוקראינה, האמינו בברלין כי ניתן לשנות את מוסקבה בעזרת תלות הדדית של כלכלה ומסחר בין המדינות, אשר תוביל לדמוקרטיזציה של רוסיה¹⁶. אין ספק שבגרמניה האמינו ב"קץ ההיסטוריה" לאחר תום המלחמה הקרה, ולא היו מוכנים לחזרתם של מונחים כמו גאופוליטיקה ושימוש בכוח אל עולמות היחסים הבין-לאומיים והפוליטיקה הבין-לאומית. לחלופין, בגרמניה האמינו מאוד בשיתוף פעולה אסטרטגי עם רוסיה ככלי שירחיק את העימות עימה ואת הימים של המלחמה הקרה¹⁷. כך, היה מי שטען בהקשר רחב יותר כי מדיניות החוץ הגרמנית התבססה במשך זמן רב על שלושה שקרים: ביטחון זול מארה"ב, שרשרת אספקה זולה מסין, ואנרגיה

¹³ Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

¹⁴ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

¹⁵ Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

¹⁶ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

¹⁷ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

זולה מרוסיה¹⁸. אך כאמור מלחמת רוסיה-אוקראינה שינתה את תפיסת העולם הרומנטית של גרמניה, ובברלין הפנימו כי המדיניות מול רוסיה הייתה מוטעית. נשיא גרמניה פרנק וולטר שטיינמיייר (Steinmeier), אשר שימש כשר החוץ בממשלת מרקל והיה מאדריכלי הגישה הגרמנית כלפי רוסיה, הודה באפריל 2022 כי המדיניות של גרמניה מול רוסיה הייתה שגויה¹⁹. גם הקנצלר שולץ (Scholz) תיאר את חזונו לגבי מדיניות חוץ גרמנית מחודשת, במסגרתה גרמניה תשקיע ביכולות ההגנה שלה, תתמוך בשיתוף פעולה ביטחוני אירופי מעמיק יותר ותקדם ביטחון אנרגטי באמצעות אנרגיה מתחדשת²⁰.

ממשלת גרמניה בראשות שולץ, שברמה ההצהרתית שואפת להקים צבא חזק אשר יוכל לקחת אחריות על ביטחונה של יבשת אירופה²¹, החליטה עוד לפני המלחמה לפרסם לראשונה מסמך אסטרטגיית ביטחון לאומי שיהווה למעשה את תפיסת הביטחון הרשמית של גרמניה²². נכון לסוף חודש מאי 2023 המהלך מתעכב פעם אחר פעם בשל מחלוקות בקרב מפלגות הקואליציה. כרגע המחלוקות העיקריות הן לגבי ייצוא נשק, ביטחון סייבר ועמידה ביעד שהציבה נאט"ו להקצאת 2% מהתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג) להוצאות ביטחון²³.

גם ללא פרסומה הרשמי של תפיסת הביטחון של גרמניה, מקרה הבוחן הגרמני מאפשר לנתח את השינויים שחלו במדיניות הביטחון בעקבות המלחמה באוקראינה במספר היבטים, ובכללם ההשקעה בביטחון, מדיניות גיוס החובה, אספקת נשק לאוקראינה, מדיניות כלפי נשק גרעיני, וביטחון אנרגטי.

השקעה בביטחון

לפחות ברמה ההצהרתית, גרמניה שינתה כיוון בכל הנוגע להשקעה בתקציב הביטחון שלה, שכאמור לא היווה 2% מהתמ"ג הגרמני כפי שדרשה נאט"ו. בעבר הדעות בברלין היו חלוקות בנוגע לעמידה ביעד שהציבה נאט"ו. ממשלת המרכז-שמאל שנבחרה בבחירות 2021 החליטה כי במקום לחתור להוצאה ביטחונית בשווי 2% מהתמ"ג בהתאם ליעד שהציבה

¹⁸ DW (2023). "Germany: Government struggles over new security strategy" (January 14). <https://www.dw.com/en/germany-government-struggles-over-new-security-strategy/a-64388206>

¹⁹ Geheke, L. (2022). "Mistake not to object to Nord Stream 2, says German president". Politico (April 4). <https://www.politico.eu/article/german-president-admits-having-been-mistaken-on-nord-stream-2/>

²⁰ Scholz, O. (2022). "The global Zeitenwende". Foreign Affairs (December 5). <https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war>

²¹ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

²² Michaud, J. (2023). "Worth the wait". American German Institute (March 29). <https://aicgs.org/2023/03/worth-the-wait/>

²³ DW (2023). "Germany's 'holistic' national security plan delayed again" (May 27). <https://www.dw.com/en/germanys-new-holistic-national-security-strategy-delayed-again/a-65751744>

נאט"ו, היא תחתור להוצאה בשווי 3% מהתמ"ג אשר תכלול ביטחון, דיפלומטיה ופיתוח²⁴. אולם, בעוד שבשנת 2021 כלל תקציב הביטחון של גרמניה 53 מיליארד אירו והיווה 1.5% מהתמ"ג²⁵ (לעומת 51.4 מיליארד בשנת 2020), ב-27 בפברואר 2022, שלושה ימים בלבד לאחר הפלישה הרוסית לאוקראינה, הצהיר הקנצלר אולף שולץ (Scholz) כי תקציב הביטחון של גרמניה יהווה כ-2% מהתוצר המקומי בהתאם לדרישת נאט"ו²⁶. בנוסף הכריז שולץ על שינוי תפיסה (Zeitenwende) בכל הנוגע לביטחון גרמניה, במסגרתו תשקיע הממשלה 100 מיליארד אירו בחימוש מחדש של צבא גרמניה, הבונדסוור (Bundeswehr). הייתה זו הכרזה משמעותית, שלמעשה סתרה את המדיניות הגרמנית מאז תום מלחמת העולם השנייה.

מהלך זה הציב את גרמניה כמדינה עם ההשקעה הגדולה ביותר בביטחון באיחוד האירופי, והוא אף עשוי להביא לשינוי משמעותי בתפיסת הביטחון של האיחוד, היות שעד כה ברלין לא ששה להוסיף אלמנטים של "כוח קשה" כמו צרפת²⁷. צעד שכזה, שבעבר לא היה זוכה לאמון הציבור הגרמני, זכה לתמיכה של 69% מהציבור, ואם גרמניה אכן תלך במסלול שהתווה שולץ, צבא גרמניה ייהפך לשלישי או לרביעי בגודלו בעולם²⁸. בכך החלה גרמניה לתקן הן את מדיניות העבר שניהלה למול רוסיה, והן התנהלות בלתי יעילה סביב הוצאות הביטחון בשלושת העשורים האחרונים²⁹.

למרות ההצהרות הגרנדיוזיות נראה כי הבירוקרטיה הגרמנית מייצרת איטיות יחסית בכל הנוגע להשקעה בצבא, בעוד שהציפייה בגרמניה הייתה למימוש מהיר יותר של המהלך. על אף הצהרת שולץ בפברואר 2022 על השקעה של 100 מיליארד אירו בצבא, רק בתחילת יוני 2022 שונתה החוקה הגרמנית במטרה לאפשר השקעה תקציבית בביטחון, וזאת בזכות תמיכה של האופוזיציה בראשות מפלגת המרכז ימין איחוד הנוצרים הדמוקרטים (CDU-CSU). ואולם למרות שינוי החוקה נשמעת ביקורת רבה מצד האופוזיציה בגרמניה, לפיה לא נעשה שום צעד משמעותי במטרה לחזק את הצבא הגרמני וההצהרות נותרו על

²⁴ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

²⁵ גלובס (20 ביולי 2022). רוב מדינות נאט"ו לא עומדות ביעד הוצאות הביטחון. <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001418566>

²⁶ DW (2022). "Germany commits 100 billion Euro to defense spending" (February 27). <https://www.dw.com/en/germany-commits-100-billion-to-defense-spending/a-60933724>

²⁷ Fama, G. and Musiol, L. (2022). "The War in Ukraine Raises New Questions for EU Foreign Policy". International Crisis Group. Reliefweb (April 5). <https://reliefweb.int/report/world/war-ukraine-raises-new-questions-eu-foreign-policy>

²⁸ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

²⁹ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

הנייר בלבד. ביקורת זו גררה האשמות מצד הקואליציה, לפיהן במשך 16 שנות כהונתה של הקנצלרית הקודמת אנגלה מרקל (Merkel) לא נעשה דבר כדי לחזק את הצבא ולהפוך אותו למודרני יותר. בממשלה טענו כי נכון לתחילת חודש מרץ 2023 הושקעו 30 מיליארד אירו בהזמנת מטוסי קרב מסוג F-35 ומסוקי תובלה מארה"ב – מהלך שאף הוא גרר ביקורת על כך שהכסף מושקע מחוץ למדינה ולא בתעשיית הנשק הגרמנית הנחשבת לאחת המובילות בעולם. בעוד שההצהרות עוררו ציפייה בגרמניה לשינויים מהירים, הרי שקצבי ההצטיידות איטיים מטבעם, ואספקת מטוסי ה-F-35 מתוכננת להיפרס על פני השנים 2026 עד 2029. בנוסף, כ-8 מתוך ה-100 מיליארד אירו אמורים היו לכסות הוצאות ריבית של הלוואות קודמות שלקחה ממשלת גרמניה, אך עליית הריבית הגדילה את הסכום ל-13 מיליארד אירו, כך שבפועל נותרו רק 87 מיליארד אירו לחיזוק הצבא. כמו כן, הוצאות המרת המטבע והאינפלציה מביאות לכך שהסכום בפועל יהיה בין 50 ל-70 מיליארד אירו לרכש אמצעי לחימה. וככל שהכסף מצוי ללא תזוזה, כך הוא מאבד את ערכו³⁰.

אין תמה אפוא כי שר ההגנה הגרמני בוריס פיסטוריוס (Pistorius) הצהיר בחודש מרץ 2023 כי לצבא גרמניה אין את היכולת הדרושה להגן על ארצו וכי אינו עומד בהתחייבותו לברית נאט"ו³¹. פיסטוריוס, שהחליף בתפקיד את שרת ההגנה כריסטין למברכט (Lambrecht) אשר התפטרה עקב ביקורת בצבא על תפקודה³², דרש תוספת תקציבית של 10 מיליארד אירו לצבא גרמניה, אשר סבל במשך שנים רבות מחוסר יעילות בנושאי רכש, בעיקר בשל עודף בירוקרטיה³³. בברלין כבר החלו להנמיך ציפיות בכל הנוגע להשקעה בתקציב הביטחון, לאחר שדובר הממשלה הצהיר כי היעד של הקצאת 2% מהתמ"ג לא יושג בשנת 2023, וסביר להניח שגם לא בשנת 2024³⁴.

נשק גרעיני

דיון נוסף במסגרת שינוי התפיסה הגרמנית (Zeitenwende) בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה ואימויו של נשיא רוסיה פוטין לגבי שימוש בנשק גרעיני, הוא בשאלה האם על גרמניה לפתח נשק גרעיני, ובכך ליישם דוקטרינה של הרתעה גרעינית ולהפסיק להישען

³⁰ DW (2023). "German defense minister Christine Lambrecht resign" (January 16). <https://www.dw.com/en/german-defense-minister-christine-lambrecht-resigns/a-64401401>

³¹ Simsek, A. (2023). German army not capable of defending country, according to minister. AA (March 1). <https://www.aa.com.tr/en/europe/german-army-not-capable-of-defending-country-according-to-minister/2834812>

³² DW (2023). "German defense minister Christine Lambrecht resign" (January 16). <https://www.dw.com/en/german-defense-minister-christine-lambrecht-resigns/a-64401401>

³³ DW (2023). "What happened to the German military's 100 billion Euro fund" (March 2). <https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571>

³⁴ Politico (2022). "Germany backtracks on defense spending promises made after Ukraine invasion" (December 5). <https://www.politico.eu/article/germany-backtracks-on-defense-spending-promise-warns-about-delays-ukraine-war/>

על המטרייה הגרעינית של ארה"ב. מדובר בנושא שאיש בגרמניה אינו מעוניין לדון בו, לאור ההיסטוריה של המשטר הנאצי והרתיעה משימוש בטכנולוגיה גרעינית.³⁵

הנשק הגרעיני האמריקני שנמצא על אדמת גרמניה, וכן במדינות אחרות החברות בנאט"ו, הוא חלק מן המטרייה הגרעינית שמעניקה ארה"ב למערב אירופה באמצעות הברית האטלנטית.³⁶ הדיון בשאלה האם גרמניה צריכה לפתח נשק גרעיני התקיים כבר בשנות השישים של המאה הקודמת, אולם ההצעה לפתח נשק גרעיני ירדה מסדר היום. הסיבה לכך הייתה רעיון להקים על ידי נאט"ו כוח רב-לאומי (MLF) של צוללות וספינות מלחמה גרעיניות, אשר ייצור מטרייה גרעינית למדינות מערב אירופה מפני ברה"מ, ובפועל ישמש כאלטרנטיבה לנשק גרעיני בידי גרמניה. אולם ה-MLF לא יצא אל הפועל, וגרמניה חתמה על אמנת ה-NPT במסגרתה התחייבה שלא לפתח נשק להשמדה המונית. הדיון על פיתוח נשק גרעיני בגרמניה עלה גם בתקופת ממשל טראמפ, עקב תחושת חוסר אמון בברלין בנוגע למדיניותה של וושינגטון. כך, בשנת 2018 היו בגרמניה קולות שטענו כי לראשונה מאז שנת 1949 גרמניה אינה נהנית ממטרייה גרעינית אמריקנית, וכי הדבר צריך לעורר מחשבה מחדש לגבי מדיניות הביטחון הגרמנית.³⁷

סוגיה נוספת הקשורה לנשק גרעיני נוגעת למטוסי התקיפה אשר יכולים לשאת אותו במקרה הצורך. עד כה הפעילה גרמניה מטוסי קרב מסוג Tornado המותאמים לשאת נשק גרעיני. בשנת 2020 הועלתה הצעה להחליף את מטוסי ה-Tornado, אשר הגיעו לסוף תקופת השירות שלהם, במטוסי F/A-18. ההצעה נבלמה על ידי מפלגת המרכז-שמאל הסוציאל-דמוקרטים (SPD), אשר הייתה חברה בקואליציה עם מפלגתה של אנגלה מרקל, מפלגת הימין-מרכז הנוצרים-דמוקרטים (CDU-CSU). הציפייה הייתה כי לאחר בחירות 2021 תקום בגרמניה ממשלה בראשות ה-CDU-CSU אשר תמשיך במדיניות השיתוף הגרעיני (Nuclear Sharing) של גרמניה כחלק מנאט"ו. אך למרבה ההפתעה בבחירות זכתה מפלגת ה-SPD, אשר הקימה קואליציה עם מפלגת השמאל הירוקים (Grüne) ועם מפלגת המרכז הדמוקרטים החופשיים (FDP); האחרונה תמכה בהמשך המדיניות הגרעינית של גרמניה, ואילו השתיים הראשונות נרתעו משימוש בנשק גרעיני.

לקראת סוף שנת 2021 לא היה ברור האם ממשלת גרמניה החדשה תאשר את החלפת מטוסי ה-Tornado, או שגרמניה תוותר למעשה על השתייכותה ל"מדינות הגרעין" בנאט"ו. בנוסף לכך נדרשה ברלין להחליט מהי גישתה בנוגע לאמנת אי הפצת נשק גרעיני משנת

³⁵ Szabo, S.F. (2022). "Will Germany be the second nuclear state". National Interest (November 18). <https://nationalinterest.org/feature/will-germany-be-next-nuclear-weapons-state-205897>

³⁶ Kleining, S., Goodby, J., Pifer, S., Göttemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

³⁷ Szabo, S.F. (2022). "Will Germany be the second nuclear state". National Interest (November 18). <https://nationalinterest.org/feature/will-germany-be-next-nuclear-weapons-state-205897>

מדינות גרעיניות ומדינות נאט"ו. אולם לאחר הפלישה הרוסית לאוקראינה בפברואר 2022 הודיעה גרמניה על רכישת מטוסי F-35, שבין היתר יוכלו למלא את מקומם של מטוסי ה-Tornado ביכולת נשיאת חימוש גרעיני, ובכך יאפשרו את המשך מדיניות השיתוף הגרעיני של גרמניה.³⁸

אספקת נשק לאוקראינה

המחויבות לסייע למדינות אירופה אשר נמצאות תחת מתקפה היא מרכיב חשוב בתפיסת הביטחון באירופה בכלל ובגרמניה בפרט. מלחמת רוסיה-אוקראינה העמידה את המדיניות הגרמנית בנושא למבחן, לראשונה מזה שנים רבות. אוקראינה אינה חברה בברית נאט"ו ואין מחויבות הסכמית לסייע לה, ולכן המתקפה הרוסית הציבה אתגר מיוחד. בהקשר הייחודי של מלחמת רוסיה-אוקראינה גרמניה מסייעת צבאית לאוקראינה באמצעות אספקת מערכות נשק, ועל כן הדיון מתמקד בפרספקטיבה זו.

גם בסוגיית אספקת הנשק לאוקראינה חל שינוי משמעותי בגישתה של גרמניה, אחת המדינות המובילות בעולם בייצור נשק כבד כגון טנקים וצוללות.³⁹ בחודש ינואר 2022, כאשר המתחות בין רוסיה ואוקראינה העלתה חשש כי העימות ביניהן קרב והולך, הסכימה גרמניה לשלוח לאוקראינה רק בית חולים שדה ו-5,000 קסדות, מהלך שזכה לביקורת נוקבת מצד קייב ובעלות בריתה במערב.⁴⁰ מספר ימים לאחר הפלישה הרוסית שינתה ברלין את גישתה, ושלחה לאוקראינה 1,000 כלי נשק נגד טנקים, 500 טילים נגד מטוסים מדגם Stinger ו-500 טילים נגד מטוסים מדגם Strela ממחסני האמל"ח של צבא גרמניה.⁴¹ בהמשך העבירה גרמניה נשק נוסף לאוקראינה. כך, למשל, באמצע חודש אוקטובר 2022, לאחר מתקפת טילים רוסית על אוקראינה, העבירה גרמניה לאוקראינה מערכת הגנה אווירית מדגם IRIS-T, והתחייבה להעביר שלוש מערכות נוספות מסוג זה במהלך שנת 2023.⁴²

³⁸ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

³⁹ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

⁴⁰ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

⁴¹ Fama, G. and Musiol, L. (2022). "The War in Ukraine Raises New Questions for EU Foreign Policy". International Crisis Group. Reliefweb (April 5). <https://reliefweb.int/report/world/war-ukraine-raises-new-questions-eu-foreign-policy>

⁴² DW (2022). "Germany delivers air defense system to Ukraine" (October 12). <https://www.dw.com/en/germany-delivers-air-defense-system-to-ukraine/a-63411353>

בינואר 2023 הודיעה גרמניה כי תעביר לאוקראינה כ־40 רכבים משוריינים מסוג Marder, וכן טילי Patriot במטרה לסייע נגד התקפות הטילים והמל"טים של רוסיה⁴³.

בסיכומו של דבר, במהלך שנת 2022 סיפקה גרמניה לאוקראינה בעיקר נשק הגנתי כגון טילים נגד מטוסים, משגרי טילים ומערכות הגנה אווירית, בשווי כולל של 2.24 מיליארד אירו – כרבע מסכום ייצוא הנשק של גרמניה באותה שנה. הממשלה הגרמנית אמנם קיוותה להפחית את סכום ייצוא הנשק עם בחירתה, אולם הפלישה הרוסית לאוקראינה טרפה את הקלפים וברלין אף העלתה את הסכום, כחלק משינוי מדיניותה⁴⁴. יש בברלין גם קולות הקוראים לספק לאוקראינה נשק נוסף, כגון שרת החוץ אנאלנה ברבוק (Baerbock), אשר קראה בינואר 2023 לשלוח לאוקראינה אמצעי לחימה נוספים כדי לסייע לה במלחמה מול רוסיה. ברבוק עומדת בראש מפלגת הירוקים (Grüne), שעד פרוץ המלחמה באוקראינה הייתה בעלת אופי פציפיסטי, וקריאתה ממחישה היטב עד כמה שינתה המלחמה את התפיסה הביטחונית בגרמניה⁴⁵.

שאלה נוספת המעסיקה לאחרונה את גרמניה היא האם להתחיל להעביר לאוקראינה נשק התקפי כגון טנקים. לגרמניה מאות טנקים מודרניים מדגם Leopard שביכולתה להעביר לאוקראינה, וקייב ביקשה אותם מברלין לא אחת. אולם בעוד ששרת החוץ ברבוק ושר האוצר לינדנר תומכים במהלך, הקנצלר שולץ חושש שהעברת הטנקים לקייב תגרוור ביקורת קשה ממוסקבה ותסלים את המצב⁴⁶. ניתן לתאר את המחלוקת בברלין כדלקמן: מן הצד האחד, אותן מפלגות שהתנגדו לשימוש בכוח ושייכות לשמאל הגרמני טוענות כי בשל ההיסטוריה הנאצית גרמניה נושאת באחריות מיוחדת לסייע צבאית לאוקראינה ולשמור על השלום באירופה, במטרה למנוע רצח עם נוסף ביבשת. מן הצד השני, הקנצלר שולץ ותומכיו מחזיקים בדעה כי לגרמניה אסור לקחת חלק במלחמה באירופה וכי עליה לעשות כל שניתן כדי למנוע עימות צבאי. שולץ מעוניין שאוקראינה תנצח, ואינו רוצה שהמצב יידרדר למלחמת עולם שלישית ולעימות גרעיני. על כן הוא נזהר מלהוביל את המערכה נגד רוסיה מצדה של אירופה ומלנצל את כוחה הכלכלי והפוליטי של גרמניה, בכך שהוא מסתייג ממתן סיוע צבאי לאוקראינה הכולל אספקת טנקים ונגמ"שים⁴⁷.

⁴³ DW (2023). "Ukraine update: Germany and US to send armored vehicles" (January 5). <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-germany-and-us-to-send-armored-vehicles/a-64292899>

⁴⁴ DW (2022). "Ukraine update: Germany spent 2.24 billion Euro on military aid" (December 27) <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-germany-spent-224-billion-on-military-aid/a-64217718>

⁴⁵ DW (2023). "Ukraine update: France to send light tanks" (January 5). <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-france-to-send-light-tanks/a-64281700>

⁴⁶ Fix, L. (2022). "On the Ukraine war, Germany has a leadership problem. Here's why". Council on Foreign Relations (October 14). https://www.cfr.org/in-brief/ukraine-war-germany-has-leadership-problem-heres-why?utm_source=tw&utm_medium=social_owned

⁴⁷ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19).

במטרה להפחית את הביקורת ממוסקבה עלתה בברלין יוזמה לפיה מספר מדינות המחזיקות בטנקים מתוצרת גרמנית, ביניהן פולין, הולנד, פינלנד, ספרד ויוון, יעבירו את הטנקים לאוקראינה במשותף עם גרמניה. יוזמה זו לא יצאה אל הפועל⁴⁸: בברלין סירבו למהלך, וגם לא אפשרו זאת למדינות אחרות המחזיקות בטנקים שקיבלו מגרמניה, וכפופות להסכם עם גרמניה שלא להעבירם לצד שלישי. הם טענו כי יסכימו להעביר את הטנקים רק כאשר ארה"ב תעביר לאוקראינה טנקים מתוצרתה⁴⁹. בסוף חודש ינואר 2023 הודיעה וושינגטון על העברת טנקים אמריקניים לקייב⁵⁰, מה שהוביל את הקנצלר שולץ לאשר העברת ארבעה עשר טנקים לאוקראינה, כחלק ממשלוח של שמונים טנקים מטעם קבוצת מדינות אירופיות⁵¹. אולם החוק הגרמני אוסר לייצר טנקים ולשמור אותם באחסון, ולפיכך גרמניה תידרש לייצאם מחדש. לכן, למרות שבברלין הבטיחו לספק את הטנקים תוך חודשים ספורים, נראה כי הם יהיו מוכנים רק בשנת 2024⁵².

לסיכום, בעוד שהמלחמה הובילה בבירור לשינוי תפיסתי בגרמניה בכל הנוגע לאספקת נשק לאוקראינה במאבקה עם רוסיה, בברלין עדיין מתקדמים בזירות ובהססנות בנושא זה מחשש להסלמה ישירה מול מוסקבה. אף שמוקדם לקבוע מה צופן העתיד בנוגע למחויבותה של גרמניה להגנת אירופה, נראה כי התנהלותה ההססנית של ברלין מטילה ספק גדול סביב הצהרותיה על ביטחון היבשת.

גיוס חובה

המלחמה באוקראינה הובילה לדיון ציבורי בנושא החזרת חובת הגיוס לצבא, אשר בוטלה בשנת 2011 על ידי ממשלת מרקל. צבא גרמניה הוקם בשנת 1955 בתמיכת ארה"ב ובריטניה במטרה למנוע פלישה סובייטית למערב גרמניה, ובהדרגה הפך לאחד הצבאות

<https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

⁴⁸ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

⁴⁹ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

⁵⁰ Ward, A. and Seligman, L. (2023). "U.S. closer to approving 'significant number' of Abrams tanks to Ukraine". Politico (January 24). <https://www.politico.com/news/2023/01/24/u-s-approving-abrams-tanks-ukraine-00079218>

⁵¹ Von Der Burchard, H., Camut, N. and Rinaldi, G. (2023). "European allies will send about 80 Leopard 2 tanks to Ukraine, Germany says". Politico (January 25). <https://www.politico.eu/article/allies-two-leopard-tank-battalions-ukraine-germany-olaf-scholz-nato-allies-volodymyr-zelenskyy-mark-rutte-spain-norway-joe-biden/>

⁵² DW (2023). "Ukraine says German battle tanks essential for survival" (January 15). <https://www.dw.com/en/ukraine-says-german-battle-tanks-essential-for-survival/a-64398521>

הגדולים בנאט"ו, המונה חצי מיליון חיילים⁵³. בין השנים 1956–2011 היו גברים אזרחי גרמניה בני 18 מחויבים בשירות לאומי, ומי שלא רצה להתגייס לצבא התנדב בבתי חולים ובבתי אבות. בשנת 2011 הוחלט לבטל את גיוס החובה בגרמניה בעקבות הפחתת כוחות הצבא לאחר נפילת חומת ברלין ותום המלחמה הקרה, אך החוק עודנו מאפשר לרשויות המדינה לגייס אנשים לצבא במידת הצורך⁵⁴. בעוד שבשיא המלחמה הקרה מנה הבונדסוור כחצי מיליון חיילים⁵⁵, נכון לשנת 2023 משרתים בצבא גרמניה 183 אלף חיילים, מרביתם חסרי כישורים בהשוואה לצבאות מתקדמים. קיים גם מחסור ביחידות לוחמות בצבא גרמניה. כך, למשל, בחיל האוויר ישנן 220 משרות של טייסי מטוסי קרב, אך נכון לשנת 2021 פחות מחצי מהן מאוישות⁵⁶. יתרה מזאת, יותר חיילים בצבא גרמניה מבקשים להשתחרר משירות בעקבות המלחמה באוקראינה⁵⁷, מה שממחיש היטב את מצבו הלא פשוט של הבונדסוור בעת הנוכחית.

הרעיון להחזיר את גיוס החובה עלה שוב לכותרות בעקבות הצהרת שר ההגנה של גרמניה פיסטוריוס, שנכנס לתפקידו בתחילת שנת 2023, לפיה החלטתה של ממשלת מרקל משנת 2011 לבטל את גיוס החובה הייתה טעות והובילה למחסור בכוח אדם בשירות הציבורי ובין היתר בצבא. לדידו של פיסטוריוס אין מדובר רק באיום מרוסיה, אלא בעובדה שהציבור הגרמני איבד מודעות להיותו חלק מהמדינה ומהחברה, ולקחת אחריות לזמן קצוב, בין היתר באמצעות גיוס לצבא, תחזיר מודעות זו. לאור זאת הציע מפקד הצי הגרמני יאן כריסטיאן קאאק (Kaack) להעתיק את המודל הנורבגי, לפיו כל בני ה-19 במדינה מתייצבים למבדקים, במסגרתם מאתרים את בעלי המוטיבציה הגבוהה ביותר לשירות ומגייסים את המתאימים מהם. הבסיס להצעתו של קאאק הייתה אמונתו "שאומה המעוניינת להיות בעלת חוסן לאומי בזמנים כמו ההווה תהיה בעלת רמת מודעות גבוהה אם יהיו בקרבה גם חיילים"⁵⁸. למרות הקריאות להחזיר את גיוס החובה יש בממשלת גרמניה מי שמנסים לצנן את השיח בנושא, ביניהם שר האוצר כריסטיאן לינדנר (Lindner), שהצהיר כי הממשלה

⁵³ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

⁵⁴ Guardian (2023). "German politician and military chiefs suggest return of conscription" (February 9). <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/09/german-politicians-and-military-chiefs-suggest-return-of-conscription>

⁵⁵ Von Der Burchard, H. (2023). "Germany's new defense minister faces 'ticking time bombs' in his armed forces". Politico (February 25). <https://www.politico.eu/article/germany-defense-minister-boris-pistorius-army-forces-military/>

⁵⁶ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

⁵⁷ Euractiv (2022). "More German soldiers turn backs on military since Ukraine war" (October 28). https://www.euractiv.com/section/all/short_news/more-german-soldiers-turn-backs-on-military-since-ukraine-war/

⁵⁸ Guardian (2023). "German politician and military chiefs suggest return of conscription" (February 9). <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/09/german-politicians-and-military-chiefs-suggest-return-of-conscription>

עושה מאמצים לחזק את הבונדסוור כצבא מקצועי. כך או כך, החזרת גיוס החובה תהיה כרוכה בהשקעה של מיליוני אירו לצורך הקמת ושיקום בסיסי הכשרה ורכישת כלי נשק.⁵⁹

ביטחון אנרגטי

הפלישה הרוסית לאוקראינה הובילה את גרמניה לא רק לשנות את תפיסת הביטחון הצבאי שלה, אלא גם לפעול לשינוי תפיסת הביטחון האנרגטי שלה: בראש ובראשונה הפנימו בברלין כי התלות האנרגטית במוסקבה חייבת להיפסק.

בעבר האמינו בגרמניה כי שיתוף פעולה ומסחר אנרגטי בגז טבעי עם רוסיה יסייעו למוסקבה להתקרב לאירופה ולאמץ את ערכיה הליברליים.⁶⁰ כחלק ממדיניות זו נבנו צינורות גז מברה"מ לגרמניה במטרה להביא גז טבעי, מתוך אמונה כי התלות ההדדית בין המדינות תוביל לסיום המלחמה הקרה.⁶¹ בעוד שבעבר הקפידו בגרמניה על כך שצריכת הגז מרוסיה לא תעלה על 30% מסך צריכת הגז של המדינה, בשנת 2021 היווה הגז הרוסי 55% מסך צריכת הגז בגרמניה, ואילו 35% מהנפט ו-45% מהפחם בגרמניה יובאו מרוסיה – בעוד שצרפת למשל ייבאה מרוסיה 17% מהגז, 9% מהנפט, ו-26% מהפחם.⁶² מדיניות זו שירתה היטב את הכלכלה הגרמנית. אחד מסמלי שיתוף הפעולה עם רוסיה היה פתיחת צינור הגז Nord Stream בשנת 2011, אשר עקף את אוקראינה וסיפק גז מרוסיה ישירות לגרמניה דרך הים הבלטי. בווינגטון הזהירו את ברלין כי המהלך ייצור תלות ברוסיה, אך לשווא. גם במזרח אירופה חששו שהמהלך יבודד את אוקראינה ויגרום להתפשרות של המערב על ביטחונה, בייחוד כאשר היא אינה נזקקת יותר כתחנת ביניים למעבר צינור הגז.⁶³

המציאות הוכיחה כי המדיניות הגרמנית נכשלה, וגרמניה פיתחה תלות בגז הרוסי. הכסף ששילמה גרמניה עבור הגז הרוסי במהלך המלחמה שימש את מוסקבה לבניית צבאה, וגרמניה חוותה מחסור אנרגטי. ב־22 בפברואר 2022 הודיעה גרמניה כי היא מפסיקה את בניית צינור הגז Nord Stream 2, אשר עובר מרוסיה ישירות לגרמניה, לאחר הכרזה של

⁵⁹ Guardian (2023). "German politician and military chiefs suggest return of conscription" (February 9). <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/09/german-politicians-and-military-chiefs-suggest-return-of-conscription>

⁶⁰ Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

⁶¹ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

⁶² Kleinginger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

⁶³ Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". New York Times (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

נשיא רוסיה פוטין על הכרה בחבלים במזרח אוקראינה⁶⁴. בברלין החלו לפתח מקורות אנרגיה אלטרנטיביים לגז הרוסי, כגון במזרח התיכון, בנורבגיה ובארה"ב, באמצעות ייבוא גז טבעי נודלי⁶⁵. בנוסף לכך, המשבר האנרגטי שחוותה גרמניה הוביל את הממשלה להטיל חיסכון באנרגיה על הסקטור הציבורי, כדי לשמור את מלאי האנרגיה עבור החורף⁶⁶.

⁶⁴ Kleininger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". Hoover Institution (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

⁶⁵ Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". Carnegie Europe. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

⁶⁶ Euro news (2022). "Ukraine war: How has Russia's invasion changed Europe?" (November 30). <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-country-by-country-guide-on-how-russias-invasion-has-changed-europe>

פרק ב'

צרפת

בניגוד לשינוי המשמעותי שחוללה המלחמה באוקראינה במדיניות הביטחון של גרמניה, השפעתה על מדיניות הביטחון של צרפת פחותה יותר, בעיקר תודות לאוריינטציה הביטחונית הצרפתית שעדיין רואה ב"כוח קשה" מרכיב חשוב בפוליטיקה הבין-לאומית. אסטרטגיית ההגנה של צרפת מבוססת על שלוש רגליים: שמירה על ארסנל גרעיני, תוך התבססות על חיל אוויר וצוללות (בשנות התשעים ויתרה צרפת על טילים גרעיניים משוגרים מהקרקע); שמירה על יכולת להתערב בכל זמן ובכל מקום כדי להגן על האינטרסים הלאומיים של צרפת; והגנה על תעשיות ביטחוניות מרכזיות. כמו כן, לצרפת יש מעט חסמים פוליטיים כנגד הפעלת כוח: החוקה הצרפתית מציבה במידה רבה את מדיניות ההגנה ואת השליטה בצבא בידי של הנשיא הנבחר, והתערבויות צבאיות זכו בה לאורך השנים לתמיכה ציבורית רחבה.⁶⁷

להבדיל מגרמניה, שדגלה באלמנטים של "כוח רך", צרפת הובילה את הקו לפיו על אירופה לקחת את גורלה הביטחוני בידיה ולא להסתמך יתר על המידה על מטריית ההגנה האמריקנית. עוד בשנת 2017 קרא נשיא צרפת עמנואל מקרון (Macron) לחזק את יכולתה הצבאית של אירופה. למעשה, צרפת הייתה המדינה המתאימה ביותר להוביל פרויקט שכזה מבין מדינות אירופה: מדינה עם יכולת גרעינית, בעלת הצבא החזק ביותר באיחוד האירופי ותעשייה צבאית משגשגת, המנהלת שותפות ביטחונית עם בריטניה ומחזיקה בכיסא קבוע במועצת הביטחון של האו"ם.⁶⁸ בנוסף הזהיר מקרון את מדינות אירופה בשנת 2019 כי נאט"ו בדרכה להפוך לגוף לא רלוונטי, והדגיש כי היבשת לא תוכל להיות תלויה לנצח בארה"ב מבחינה ביטחונית.⁶⁹ כך, איש לא הופתע כאשר זמן קצר לאחר פרוץ מלחמת רוסיה-אוקראינה חזר מקרון והצהיר כי על אירופה לקחת את גורלה בידיה ולא להיות תלויה באחרים בכל הנוגע לביטחונה: "איננו יכולים עוד להיות תלויים באחרים שיאכילו אותנו, ידאגו לנו, יזהירו אותנו ויממנו אותנו. איננו יכולים עוד להיות תלויים באחרים שיגנו עלינו, בין אם ביבשה, בים, מתחת למים, באוויר, בחלל או במרחב הסייבר. במובן זה, ההגנה האירופית שלנו חייבת לקחת צעד קדימה"⁷⁰.

⁶⁷ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁶⁸ Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". European Council on Foreign Relations (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

⁶⁹ Economist (2019). "Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead" (November 7). <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>

⁷⁰ Shehadi, S. (2022). "Opinion: Macron talks the talk, but France's support for Ukraine is just embarrassing". Investment Monitor (October 4). <https://www.investmentmonitor.ai/>

בעוד שצרפת וגרמניה החזיקו בגישות שונות ואף מנוגדות בכל הנוגע לבניית יכולת צבאית, גם מקרון, בדומה למקביליו בברלין, החזיק בגישה פייסנית כלפי רוסיה. מאז שהפך לנשיא בחודש מאי 2017 הפגין מקרון גישה פרגמטית כלפי רוסיה וקרא להתחבר עמה מחדש, וזאת על אף הפלישה הרוסית לחצי האי קרים בשנת 2014. יתרה מזאת, בפריז כלל לא ראו ברוסיה אתגר ביטחוני משמעותי. למרות דאגה מהפעילות הרוסית בסוריה ובלוב, נכון לשנת 2021 הצרפתים ראו באיום הקונבנציונלי הרוסי על אירופה איום מוגבל, וזאת בהתבסס על הערכתם כי ההרתעה הגרעינית תספק ביטחון לצרפת⁷¹.

המציאות הוכיחה אחרת. התברר כי הערכות המודיעין של צרפת כלפי האזור היו שונות מאלה של ארה"ב טרם הפלישה הרוסית לאוקראינה, ולאחריה היה על צרפת לאמץ תפיסת מציאות חדשה. מלחמת רוסיה-אוקראינה הובילה לזעזועים בצבא צרפת, וביניהם פיטורי ראש המודיעין הצרפתי גנרל אריק וידאוד (Vidaud) על רקע הערכות מודיעין שגויות⁷².

בנוסף לכך, המלחמה באוקראינה הבהירה כי פריז טעתה במספר הנחות יסוד לגבי ביטחון אירופה. ראשית, צרפת טעתה להניח כי ארה"ב לא תהיה מחויבת יתר על המידה לביטחון אירופה, ואולם הסיוע האמריקני המסיבי לאוקראינה המחיש זאת היטב, ומחזק את הסברה כי אירופה לא תוכל להתנתק מארה"ב מבחינה ביטחונית ולהפוך לשחקן אוטונומי⁷³. כאמור, על פי תפיסת עולמו של מקרון יש לשמש פרטנר של ארה"ב, אך ללא תלות בה. בהקשר זה, לאחר הפחתת רכישת הגז הטבעי מרוסיה ביקר מקרון את וושינגטון על כך שהיא גובה מאירופה פי שישה מהמחיר שמשלמים אמריקנים על אנרגיה⁷⁴.

שנית, פריז טעתה במדיניות ההתקרבות שלה לרוסיה, אשר נתפסה באופן שלילי על ידי רבות ממדינות מזרח אירופה ומערב אירופה⁷⁵. למרות שלאחר פרוץ המלחמה צרפת פעלה בשיתוף עם מדינות אירופה בכך שהטילה סנקציות על רוסיה, גישתו הפייסנית של נשיא צרפת מול פוטין זכתה לביקורת ביבשת ופגעה באמינותה של צרפת בקרב מדינות

[comment/opinion-macron-france-support-for-ukraine-embarrassing/](#)

⁷¹ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁷² Kolesnyc, D. (2023). "France adopts new national strategic review". European Security and Defense (January 23). <https://euro-sd.com/2023/01/articles/29158/france-adopts-new-national-strategic-review/>

⁷³ Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". European Council on Foreign Relations (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

⁷⁴ Whitaker, B. (2022). "French President Emmanuel Macron on the war in Ukraine and France's relationship with the US". CBS NEWS (December 4). <https://www.cbsnews.com/news/france-president-emmanuel-macron-60-minutes-2022-12-04/>

⁷⁵ Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". European Council on Foreign Relations (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

אירופה⁷⁶. מקרון מאמין בדיאלוג מתמיד עם פוטין ואינו מעוניין בכך שרוסיה תהיה מבודדת, מצב שלדידו הוא המסוכן ביותר. הוא שולל פעולה צבאית נגד רוסיה, וסבור כי ניתן יהיה להביא לסיום המלחמה רק באמצעות משא ומתן⁷⁷. למרות הקו הפייסני, בצרפת עדיין רואים צורך להגן על מזרח אירופה. שר ההגנה הצרפתי סבסטיאן לקורנו (Lecornu) הצהיר כי צרפת תחל לעשות שימוש במטוסי קרב מדגם Rafale במשימות ההגנה על מזרח אירופה. משימות השיטור הללו, אשר החלו בשנת 2004 במטרה להגן על שלוש המדינות הבלטיות החברות בנאט"ו (אסטוניה, ליטא ולטביה), התבצעו עד כה על ידי מטוסי קרב צרפתיים מדגם Mirage. החלפתם במטוסי Rafale, מטוסי הקרב המודרניים ביותר של חיל האוויר הצרפתי, שולחת מסר ברור ונוקב לרוסיה⁷⁸.

מלחמת רוסיה-אוקראינה השפיעה בבירור על תפיסת הביטחון של צרפת, היות שבפריז הבינו כי היא זקוקה לשינוי. לאחר שההתקפה הרוסית על אוקראינה חשפה את פגיעותה של אירופה, בצרפת הבינו כי אף מדינה אינה יכולה להתמודד לבדה מול כלל האיומים החדשים, אשר אינם מסתכמים בתקיפה צבאית קונבנציונלית וכוללים גם לוחמה היברידית, התקפות סייבר וזריעת דיסאינפורמציה⁷⁹. כך, מלחמת רוסיה-אוקראינה הביאה לשינוי סדר העדיפויות הביטחוני בצרפת, כפי שמתבטא היטב במסמכי "ההערכה הביטחונית האסטרטגית" אשר מציגים באופן רשמי את תפיסת הביטחון של צרפת. בעוד שצרפת ממשיכה להישען על אותם שלושה עקרונות יסוד (יכולת גרעינית, יכולת התערבות צבאית גלובלית ותעשייה ביטחונית)⁸⁰, לא מעט שינויים חלו מאז מסמך "ההערכה הביטחונית האסטרטגית" משנת 2017⁸¹, אשר ביטא חשש הן מירידת המחויבות האמריקנית לביטחון אירופה בתקופת ממשל טראמפ והן מעזיבתה של בריטניה את האיחוד האירופי, אשר הותירה את צרפת כמדינה הגרעינית היחידה ביבשת וכנציגה הקבועה היחידה במועצת

⁷⁶ Duclos, M. (2022). "Russia's War in Ukraine Forces France to Rethink its Foreign Policy". Institut Montaigne (August 25). <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/russias-war-ukraine-forces-france-rethink-its-foreign-policy>

⁷⁷ Whitaker, B. (2022). "French President Emanuel Macron on the war in Ukraine and France's relationship with the US". CBS NEWS (December 4). <https://www.cbsnews.com/news/france-president-emmanuel-macron-60-minutes-2022-12-04/>

⁷⁸ Tanguy, J.M. (2022). "Ukraine: France increases its military presence in Eastern Europe". Air & Cosmos International (October 13). <https://aircosmosinternational.com/article/ukraine-france-increases-its-military-presence-in-eastern-europe-3249>

⁷⁹ Dempsey, J. (2022). "France military pivot to Europe". Carnegie Europe (November 15). <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88403>

⁸⁰ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁸¹ Strategic Review of Defence and National Security 2017. Republique Francaise. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/strategic_review_of_defense_and_national_security_2017_-_key_points_cle0d61fa.pdf

הביטחון של האו"ם. כמו כן, בשנת 2017, במקביל לקריאתו של מקרון להקים צבא אירופי, ראתה צרפת בטרור הג'יהאדיסטי-סלפי את האיום המרכזי כלפיה⁸².

על כן, בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה עדכנה צרפת את אסטרטגיית הביטחון הלאומי שלה משנת 2021⁸³. בניגוד לגרמניה, שנדרשה לבצע שינוי קיצוני בתפיסת הביטחון שלה, התרבות הצבאית-אסטרטגית של צרפת אפשרה לה לנוע בנתיב ביטחוני דומה לזה מהעבר. אולם בשונה מהעבר, ההערכה האסטרטגית המעודכנת של צרפת שפורסמה בנובמבר 2022 מעידה כי מקרון מכין את ארצו לאפשרות של מלחמה⁸⁴. מתוך הבנה כי ההתקפה הרוסית באוקראינה עשויה לקדם יריבויות גאופוליטיות רחבות יותר בעתיד, מקרון הבהיר כי אירופה אינה עוד מקלט מפני מתקפות טילים ורחפנים וכי עליה להכיר במציאות זו. כנשיא המדינה היחידה באיחוד האירופי המחזיקה בנשק גרעיני, הוא מכיר בחשיבות ההרתעה הגרעינית ותומך ביצירת ארכיטקטורה ביטחונית חדשה ליבשת. מקרון אף מאמין כי הירתמות אירופית לסוגיה הביטחונית תחזק את נאט"ו, והצהיר כי צרפת צריכה לעמוד בראש החץ של הפעילות הצבאית, כולל זו שבעצימות גבוהה, בין אם לבדה ובין אם בקואליציית מדינות⁸⁵.

ההערכה האסטרטגית המעודכנת של צרפת שפורסמה בנובמבר 2022, במקביל למסמכי האסטרטגיה של נאט"ו⁸⁶ ושל האיחוד האירופי⁸⁷, מציגה את החזון הביטחוני של המדינה עד לשנת 2030 ומסמנת עשר מטרות אסטרטגיות, שבראשן סוגיית ההרתעה הגרעינית. בעוד שבעבר המאבק בטרור ופריסת כוחות מחוץ למדינה היוו את האתגר הביטחוני המרכזי של צרפת, כיום הברית עם נאט"ו וההתרכזות בחזית המזרחית עלו לראש סדר העדיפויות הביטחוני. צרפת, אשר מעוניינת להוביל את יבשת אירופה מבחינה ביטחונית, שואפת לבסס לעצמה משענת טרנס-אטלנטית חזקה עד לשנת 2030, ומתוך כך מובילה פרויקטים כגון "מערכת לחימה אווירית עתידית" (Future Combat Air System – FCAS) ומפתחת מערכות נשק בדומה לאלה של ארה"ב וישראל⁸⁸.

⁸² Toucas, B. (2017). "Understanding the implications of France's strategic review on defense and national security". Center for Strategic and International Studies (October 19). <https://www.csis.org/analysis/understanding-implications-frances-strategic-review-defense-and-national-security>

⁸³ Strategic Update 2021. Ministe're des Arme'es. https://cd-geneve.delegfrance.org/IMG/pdf/strategic_review_2021_-_10_key_points-3.pdf?2350/133c682f3374f15bc786c19b6b0a1d10eb0656f7

⁸⁴ Süß, J. (2022). "France's new security strategy". Friedrich Naumann Foundation (November 29). <https://www.freiheit.org/european-union/frances-new-security-strategy>

⁸⁵ France24 (2019). "Macron unveils shift in military posture as war returns to Europe" (November 9). <https://www.france24.com/en/africa/20221109-france-reorientates-its-military-goals-as-war-returns-to-europe>

⁸⁶ NATO 2022 Strategic Concept. <https://www.nato.int/strategic-concept/>

⁸⁷ Council of the European Union (2022). "A Strategic Compass for Security and Defence". (March 21). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

⁸⁸ Süß, J. (2022). "France's new security strategy". Friedrich Naumann Foundation (November 29). <https://www.freiheit.org/european-union/frances-new-security-strategy>

למול רצונה לעמוד בראש החץ של הפיכת אירופה לשחקן ביטחוני משמעותי, יש מי שחושד כי צרפת, בעלת התעשייה הביטחונית החזקה ביבשת, פועלת מתוך אינטרסים כלכליים. בפריז, לעומת זאת, מותחים ביקורת על מדינות אירופיות כגון גרמניה, אשר מעדיפות לרכוש מערכות נשק מארה"ב ולא ממנה⁸⁹. בסיכומו של דבר, לנוכח חזרת תופעת המלחמה ליבשת אירופה, ובהיותה המדינה היחידה באיחוד האירופי המחזיקה בנשק גרעיני, צרפת מעוניינת להתמקד בחיזוק יכולת ההגנה של האיחוד האירופי, אשר תלויה בשלב זה בעיקר בארה"ב ובנאט"ו⁹⁰.

מלבד השינוי בתפיסת הביטחון, מלחמת רוסיה-אוקראינה השפיעה על ממדים נוספים במדיניות הביטחון הצרפתית. בניגוד לגרמניה, שהושפעה עמוקות מפרוץ המלחמה בשל רתיעתה מבניית כוח צבאי ומשימוש בו כתוצאה ממלחמת העולם השנייה, השפעת המלחמה על צרפת הייתה מתונה יותר. בשל כך, מקרה הבוחן הצרפתי מאפשר לנתח את השינויים שחלו במדיניות הביטחון של צרפת בהיבטי השקעה בביטחון ואספקת נשק לאוקראינה; בהיבטים אחרים, בהם נשק גרעיני וביטחון אנרגטי, השפעת המלחמה הייתה מינורית.

צרפת היא מדינת גרעין הרואה בהרתעה גרעינית מרכיב מרכזי בתפיסת הביטחון שלה כדרך למניעת מלחמה⁹¹. כלקח ממשבר הנפט בשנות השבעים החליטה צרפת להתבסס על אנרגיה גרעינית⁹². בשל כך, בניגוד לגרמניה ולרוב מדינות אירופה, צרפת פחות תלויה באספקת הגז הרוסית, ובשנת 2020 רק 17% מצריכת הגז של המדינה יובאה מרוסיה⁹³. המלחמה באוקראינה אמנם תרמה לעליית שיעור האינפלציה בצרפת בשישה אחוזים, דבר שהוביל את הממשלה להעניק הנחות בדלק ולהטיל הגבלות על עליית מחירי האנרגיה⁹⁴,

⁸⁹ Bloomberg (2022). "Emmanuel Macron and Olaf Scholz Seek a Reset After Lingering Tensions" (October 26). <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-26/macron-scholz-look-for-a-reset-for-europe-s-engine-after-tensions?leadSource=uverify%20wall>

⁹⁰ Outlook (2022). "France Sets Its Military Goals Amid Russia-Ukraine War" (November 9). <https://www.outlookindia.com/international/france-sets-its-military-goals-amid-russia-ukraine-war-news-235966>

⁹¹ Dempsey, J. (2022). "France military pivot to Europe". Carnegie Europe (November 15). <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88403>

⁹² Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". European Council on Foreign Relations (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

⁹³ Euro news (2022). "Ukraine war: How has Russia's invasion changed Europe?" (November 30). <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-country-by-country-guide-on-how-russias-invasion-has-changed-europe>

⁹⁴ Euro news (2022). "Ukraine war: How has Russia's invasion changed Europe?" (November 30). <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-country-by-country-guide-on-how-russias-invasion-has-changed-europe>

אך בכך הצדיקה את קריאתה של צרפת לאורך השנים לפיה על אירופה להיות תלויה רק בעצמה מבחינה אנרגטית.⁹⁵

השקעה בביטחון

הודות למחויבותה לשמור על מגוון רחב ככל האפשר של יכולות צבאיות ועל יכולת להתמודד עם כל סוג של עימות, וזאת ללא צורך בבעלי ברית, צרפת מחזיקה כיום באחד הצבאות החזקים ביותר במערב אירופה.⁹⁶ בדומה לכל צבאות מערב אירופה, צבא צרפת צמצם משמעותית את כוחו מאז תום המלחמה הקרה. בתום המלחמה הקרה מנה צבא צרפת כשלוש מאות אלף איש והתהדר בחמש עשרה דיוויזיות ובשלושה קורפוסים נפרדים, ואילו נכון לשנת 2021 כלל רק שתי דיוויזיות. הצבא הצרפתי מתוכנן להיות כוח רב־תכליתי, שיכול לשרוד בשדה קרב קונבנציונלי ושניתן לפריסה באזורים מחוץ לצרפת. יש מי שיטען כי צבא צרפת אולי יוכל לבצע את כל המשימות שהוקצו לו בבת אחת, אבל הוא חסר עומק ועלול למצות במהירות הן את משאביו האנושיים והן את משאביו החומריים.⁹⁷

מלחמת רוסיה-אוקראינה שינתה מגמה של קיצוצים בתקציב הביטחון של צרפת אשר נמשכה שני עשורים. ב"הערכה הביטחונית האסטרטגית" משנת 2017 התחייבה צרפת להגיע עד שנת 2024 ליעד שהציבה נאט"ו, לפיו ההוצאה הלאומית על ביטחון תהיה בשיעור של לפחות 2% מהתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג)⁹⁸. בשנת 2017 כלל תקציב הביטחון של צרפת 31.4 מיליארד אירו⁹⁹, ובשנת 2018 עמד על 1.82% מהתמ"ג¹⁰⁰. בשנת 2023 גדל תקציב הביטחון ל-42.8 מיליארד אירו – הסכום הגבוה ביותר מאז מלחמת העולם השנייה¹⁰¹,

⁹⁵ Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". European Council on Foreign Relations (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

⁹⁶ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁹⁷ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁹⁸ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

⁹⁹ Voanews (2022). "France Ramps Up War Support for Ukraine, Rebuilds Armories" (October 16). <https://www.voanews.com/a/france-ramps-up-war-support-for-ukraine-rebuilds-armories/6792690.html>

¹⁰⁰ Tran, P. (2017). "France adds \$2B to defense budget, moving closer to NATO spending target". Defense News (September 27). <https://www.defensenews.com/global/europe/2017/09/27/france-adds-2b-to-2018-defense-budget/>

¹⁰¹ Voanews (2022). "France Ramps Up War Support for Ukraine, Rebuilds Armories" (October 16). <https://www.voanews.com/a/france-ramps-up-war-support-for-ukraine-rebuilds-armories/6792690.html>

ומתוכו 13 מיליארד אירו הוקצו לחיל האוויר הצרפתי¹⁰², שתרומתו חיונית ליכולת הקרנת הכוח הגלובלית של צרפת וליכולתה הגרעינית.

למרות שחיל האוויר הצרפתי הצטמצם משמעותית מאז תום המלחמה הקרה, מ־350 מטוסי קרב ל־217 מטוסי קרב בלבד נכון לשנת 2021, עדיין יש ברשותו מטוסים מתקדמים ביותר. זאת כחלק מתהליך מודרניזציה שהחל בתחילת שנות האלפיים, כאשר הוצג מטוס קרב מדגם Rafale והוצאו משירות מטוסי קרב מדגמי Jaguar ו־Mirage. חיל האוויר הצרפתי צפוי לקבל עוד 28 מטוסי Rafale חדשים עד שנת 2024, ו־30 נוספים בשנים 2027–2030¹⁰³. צרפת שואפת להחליף את מטוסי הקרב שלה באמצעות פרויקט FCAS, במסגרתו צרפת, גרמניה וספרד מפתחות יחד מטוס קרב המיועד להחליף את מטוס הקרב הצרפתי Rafale ואת מטוס הקרב הגרמני Typhoon, אולם נראה כי התקדמות הפרויקט איטית¹⁰⁴. כמו כן, חיל האוויר הצרפתי תכנן להכפיל את צי המל"טים שלו עד שנת 2025¹⁰⁵.

צרפת נמצאת אפוא בעיצומו של שינוי מהותי בכל הנוגע להשקעה בביטחון, כפי שממחישה הצהרתו של מקרון מ־20 בינואר 2023 לפיה צרפת תקצה לצבא במשך שבע שנים 413 מיליארד אירו, הסכום הגבוה ביותר שהקצתה לביטחון מאז שנות השישים של המאה הקודמת¹⁰⁶.

אספקת נשק לאוקראינה

צרפת סייעה לאוקראינה במלחמתה עם רוסיה, אך בהיקף מצומצם בהשוואה למדינות מקבילות לה ביכולותיהן. נכון לתחילת חודש אוקטובר 2022 הסיוע הצרפתי לאוקראינה היווה רק 2% מכלל הסיוע שסיפקו לה מדינות אחרות, ובראשן ארה"ב אשר סיפקה כ־49% מכלל הסיוע, פולין שסיפקה 22%, וגרמניה שסיפקה 9% מכלל הסיוע – יותר מפי ארבעה מאשר צרפת¹⁰⁷. הסיוע הצרפתי כלל בין היתר אספקת 18 תותחים מדגם Caesar, ובאמצע

¹⁰² Tanguy, J.M. (2022). "France favours air force in 2023 defence budget". Shephard (October 11). <https://www.shephardmedia.com/news/defence-notes/france-favours-air-force-in-2023-defence-budget/>

¹⁰³ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

¹⁰⁴ Bloomberg (2022). "Emmanuel Macron and Olaf Scholz Seek a Reset After Lingering Tensions" (October 26). <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-26/macron-scholz-seek-a-reset-for-europe-s-engine-after-tensions?leadSource=uverify%20wall>

¹⁰⁵ Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". Rand Corporation. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

¹⁰⁶ Le Monde (2023). "Macron promises leap in military spending, but with drastic choices" (January 21). https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/01/21/macron-promises-leap-in-military-spending-but-with-drastic-choices_6012455_4.html

¹⁰⁷ BBC (2022). "Ukraine war: Questions over France's weapons supply to Kyiv" (October 3). <https://www.bbc.com/news/world-europe-63090644>

אוקטובר 2022 הודיע מקרון כי צרפת תספק לאוקראינה שישה תותחי Caesar נוספים¹⁰⁸. בנוסף הקימה צרפת קרן סיוע בסך מאה מיליון אירו לרכישת נשק מתוצרת צרפת¹⁰⁹.

התנהלותה של צרפת עוררה ביקורת קשה מצד מדינות אירופה, בעיקר פולין והמדינות הבלטיות, אשר טענו כי היא אינה עושה מספיק כדי לסייע לאוקראינה במלחמתה עם רוסיה. חלקן אף סברו כי נשיא צרפת מקרון מעוניין להגיע לסיכום עם נשיא רוסיה פוטין במטרה להביא לסיום המלחמה, מה שהוביל מדינות רבות באיחוד האירופי לחשוב שלא ניתן לסמוך על צרפת, וזאת לאור התפיסה ה"גוליסטית" של פריז הרואה בעצמה כמי שמובילה את האיחוד האירופי ולמעשה שולטת בו¹¹⁰. גם באוקראינה ביקרו את מקרון על כך שהוא ממשיך בקשריו עם פוטין ועל ניסיונותיו הדיפלומטיים לקדם הסכם להפסקת הלחימה¹¹¹. כך, מדינות רבות במזרח אירופה חששו מגישתו הפייסנית של מקרון כלפי רוסיה בחודשים הראשונים למלחמה, ואף הטילו ספק ברצונו בניצחונה של אוקראינה¹¹².

הביקורת על צרפת עשויה להוות נקודת מפנה עבור תפקידה הצבאי באירופה¹¹³. אי הסיוע עשוי להפוך את מקרון ללא רלוונטי מבחינה צבאית באוקראינה, וזוהי בעיה משמעותית עבור מדינה השואפת לבנות צבא אירופי, מהלך אשר דורש מכל מדינות אירופה לרכוש נשק באופן מרוכז¹¹⁴. כך, אחת הביקורות נגעו לשאלה כיצד צרפת רוצה להוביל את אירופה, בעיקר בכל הנוגע להקמת צבא, בזמן שהיא אינה מסוגלת לסייע לאוקראינה נגד התוקפנות הרוסית¹¹⁵. מנגד, יש מי שיטען כי מצב זה מחזק את טענתו של מקרון כי על אירופה לבנות צבא שיהיה מסוגל להגן על היבשת מפני תוקפנות¹¹⁶.

¹⁰⁸ Voanews (2022). "France Ramps Up War Support for Ukraine, Rebuilds Armories" (October 16). <https://www.voanews.com/a/france-ramps-up-war-support-for-ukraine-rebuilds-armories/6792690.html>

¹⁰⁹ AP (2022). "France ramps up war support for Ukraine, rebuilds armories" (October 16). <https://apnews.com/article/russia-ukraine-france-paris-macron-d4c95feef62170db0f07cce970213ae9>

¹¹⁰ Dempsey, J. (2022). "France military pivot to Europe". Carnegie Europe (November 15). <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88403>

¹¹¹ AP (2022). "French defence chief visits Ukraine, pledges more support" (December 28). <https://apnews.com/article/zelensky-kyiv-politics-ukraine-government-france-e3793d3b28089d0a34ec7ac3c6bb74f7>

¹¹² BBC (2022). "Ukraine war: Questions over France's weapons supply to Kyiv" (October 3). <https://www.bbc.com/news/world-europe-63090644>

¹¹³ Dempsey, J. (2022). "France military pivot to Europe". Carnegie Europe (November 15). <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88403>

¹¹⁴ Shehadi, S. (2022). "Opinion: Macron talks the talk, but France's support for Ukraine is just embarrassing". Investment Monitor (October 4). <https://www.investmentmonitor.ai/comment/opinion-macron-france-support-for-ukraine-embarrassing/>

¹¹⁵ BBC (2022). "Ukraine war: Questions over France's weapons supply to Kyiv" (October 3). <https://www.bbc.com/news/world-europe-63090644>

¹¹⁶ Shehadi, S. (2022). "Opinion: Macron talks the talk, but France's support for Ukraine is just embarrassing". Investment Monitor (October 4). <https://www.investmentmonitor.ai/>

נראה כי צרפת הבינה, גם אם בצורה חלקית, כי הביקורות נגדה בנוגע לסיוע הצבאי לאוקראינה פוגעות במעמדה המדיני ובשאיפתה להוביל את יבשת אירופה מבחינה ביטחונית. באמצע אוקטובר 2022 הצהיר מקרון כי צרפת תספק לאוקראינה מערכות הגנה אווירית מדגם Crotales אשר יסייעו בהגנה נגד מתקפות מל"טים וטילים רוסיים¹¹⁷. צרפת מחזיקה ב־12 סוללות כאלה, ולא ברור כמה מהן יועברו לאוקראינה. שר ההגנה הצרפתי סבסטיאן לקורנו הסביר כי סוללות ה־Crotales יוחלפו על ידי סוללות מדגם Mamba, אשר צפויות להיכנס לשימוש בצרפת בקיץ 2024. לקורנו הבהיר כי המטרה היא לאמן את האוקראינים להגן בעצמם על השמיים שלהם¹¹⁸. בנוסף, בסוף חודש דצמבר 2022 הצהיר שר ההגנה הצרפתי כי ארצו תספק לאוקראינה קרן סיוע בשווי 200 מיליון אירו לרכישת אמצעי לחימה¹¹⁹. בתחילת ינואר 2023 החליטה צרפת לשלוח לאוקראינה גם רכבים משוריינים מדגם AMX-10 RC, וזו הייתה הפעם הראשונה שבה רכבים משוריינים נשלחו לאוקראינה על ידי המערב¹²⁰.

בנוסף להגדלת אספקת אמצעי הלחימה לאוקראינה, פריז פעלה על מנת להפריך את הביקורת נגדה בנוגע לסיוע הביטחוני לקייב. פרט לטענה כי מחסני הנשק של צרפת התמעטו לאחר תום המלחמה הקרה, בדומה למדינות רבות במערב, בצרפת טענו כי יש למדוד את הסיוע לאוקראינה במדדים של איכות ולא של כמות, והביאו כדוגמה לכך את אספקת 18 תותחי ה־Caesar. בפריז אף הדגישו כי תותחי ה־Caesar שסופקו לאוקראינה היוו כרבע מהארטילריה הניידת של צרפת, וכי צרפת אינה יכולה להרשות לעצמה לספק נשק ללא הבחנה ובכך להישאר פגיעה. כמו כן טענו כי צרפת מחויבת למתן סיוע ביטחוני במקומות נוספים בעולם, כגון באזורי הסאהל (Sahel) והאינדו־פסיפי (Indo-Pacific)¹²¹.

לסיכום, צרפת, אשר הגדילה את ההשקעה בביטחון בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה, ממשיכה להוביל את הקו לפיו על אירופה לקחת את גורלה בידיה ולהפסיק להסתמך על ארה"ב, תוך שאיפה להקים כוח צבאי יבשתי בהובלתה. בפריז מבינים היטב כי ההתקפה הרוסית באוקראינה עשויה לקדם יריבויות גאופוליטיות רחבות יותר בהמשך, והדבר עלול להכניס את צרפת באופן ישיר למלחמה בעתיד. אולם הגישה הדואלית כלפי רוסיה – לצד

[comment/opinion-macron-france-support-for-ukraine-embarrassing/](https://www.thedefensepost.com/2022/10/13/france-air-defense-systems-ukraine)

¹¹⁷ Bisht, I.S. (2022). "French Air Defense Systems to Reach Ukraine in Weeks: Macron". The Defense Post (October 13). <https://www.thedefensepost.com/2022/10/13/france-air-defense-systems-ukraine>

¹¹⁸ AP (2022). "France ramps up war support for Ukraine, rebuilds armories" (October 16). <https://apnews.com/article/russia-ukraine-france-paris-macron-d4c95feef62170db0f07cce970213ae9>

¹¹⁹ AP (2022). "French defence chief visits Ukraine, pledges more support" (December 28). <https://apnews.com/article/zelenskyy-kyiv-politics-ukraine-government-france-e3793d3b28089d0a34ec7ac3c6bb74f7>

¹²⁰ DW (2023). "Ukraine update: France to send light tanks" (January 4). <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-france-to-send-light-tanks/a-64281700>

¹²¹ BBC (2022). "Ukraine war: Questions over France's weapons supply to Kyiv" (October 3). <https://www.bbc.com/news/world-europe-63090644>

הטלת סנקציות על רוסיה פריז שוללת פעולה צבאית נגדה, ומתנגדת לבידודה של רוסיה מחשש להסלמה – מטילה באירופה ספק גדול לגבי יכולתה של צרפת להוביל את היבשת מבחינה ביטחונית. בעוד שההתנהלות הפייסנית מול רוסיה והסיוע הצבאי הדל יחסית לאוקראינה ללא ספק הובילו לפגיעה באמון של אירופה בצרפת, עדיין מוקדם לקבוע מה צופן העתיד בכל הנוגע למימוש החזון הביטחוני הצרפתי ביבשת אירופה.

פרק ג': בריטניה

לעומת גרמניה, שניהלה מדיניות פייסנית כלפי רוסיה, וצרפת, שלא ראתה ברוסיה אתגר ביטחוני משמעותי, בבריטניה ראו ברוסיה איום ביטחוני עוד לפני פרוץ המלחמה באוקראינה. בחודש מרץ 2021 פרסמה לונדון מסמך מקיף המבטא את תפיסת הביטחון שלה לעשור הקרוב, בו הוגדרה רוסיה כ"איום הגרעיני, הצבאי הקונבנציונלי הגדול ביותר לביטחון האירופי". עוד נכתב במסמך כי ה"מודרניזציה של הכוחות המזוינים הרוסיים, היכולת לשלב את כל פעילות המדינה ותיאבון גדול יותר לסיכון, הופכים את רוסיה למסוגלת וגם לשחקן בלתי צפוי"¹²². במסמך נוסף שפרסמה הממשלה בשנת 2021, בו נקבעה המסגרת האסטרטגית להשגת יעדי הביטחון הלאומי והמדיניות הבין-לאומית של בריטניה עד שנת 2025 והוערכו המגמות שיעצבו את הביטחון הלאומי של בריטניה ואת הסביבה הבין-לאומית בשנים 2021–2030, נכתב כי רוסיה תישאר האיום הישיר החריף ביותר על בריטניה¹²³. כך שהמלחמה באוקראינה לא גרמה לשינוי משמעותי בגישה של בריטניה כלפי רוסיה, אשר הוגדרה בעדכון תפיסת אסטרטגיית הביטחון הבריטית שפורסמה בחודש מרץ 2023 כ"איום החמור על ביטחונה של בריטניה". לדידם של הבריטים, השוני לעומת טרם פרוץ המלחמה הוא בכך ש"הביטחון הקולקטיבי שלנו עכשיו קשור באופן מהותי לתוצאות הסכסוך באוקראינה. עלינו גם לנתח, ללמוד ולהסתגל לאופי המשתנה של הלחימה – בעיקר בתחום היבשתי"¹²⁴.

בניגוד לגרמניה, ובמידה מסוימת גם לצרפת, למלחמה באוקראינה הייתה השפעה זניחה יחסית על בריטניה, מדינה בעלת אוריינטציה ביטחונית מובהקת. מקרה הבוחן הבריטי יתמקד בהיבטים של השקעה בביטחון ואספקת נשק לאוקראינה, היות שבהיבטים אחרים, ובהם נשק גרעיני וביטחון אנרגטי, השפעת המלחמה על בריטניה הייתה מינורית.

בריטניה היא מדינה גרעינית אשר רואה בהרתעה גרעינית ערובה אולטימטיבית לביטחון שלה ושל בעלות בריתה¹²⁵, ואינה תלויה כלל ברוסיה בכל הנוגע לאספקת אנרגיה. נכון

¹²² Defence in a competitive age (2021). Ministry of Defence. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-_Defence_Command_Plan.pdf

¹²³ Global Britain in a competitive age (2021). HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_-_the_Integrated_Review_of_Security__Defence__Development_and_Foreign_Policy.pdf

¹²⁴ Integrated Review Refresh 2023. HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1145586/11857435_NS_IR_Refresh_2023_Supply_AllPages_Revision_7_WEB_PDF.pdf

¹²⁵ Defence in a competitive age (2021). Ministry of Defence. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-_

לאמצע שנת 2022 רק 3% מייבוא הגז של בריטניה מגיע מרוסיה, זאת לעומת 24% מייבוא הגז של צרפת, 47% מייבוא הגז של גרמניה ו-99% מייבוא הגז של פינלנד. עם זאת, מלחמת רוסיה-אוקראינה עשויה להשפיע על זמינות הגז מנורבגיה, ספקית הגז הראשית של בריטניה, אשר עלולה להידרש להפנות אספקה למדינות אחרות באירופה¹²⁶. בכל הנוגע לנפט, בריטניה הודיעה בתחילת חודש מרץ 2022 כי תפסיק עד סוף השנה את ייבוא הנפט הרוסי, אשר מהווה כ-8% מסך הביקוש לנפט בממלכה. בריטניה עצמה היא יצרנית משמעותית הן של נפט גולמי והן של מוצרי נפט, ומייבאת נפט ממדינות אחרות ובהן הולנד, ערב הסעודית וארה"ב¹²⁷.

השקעה בניטחון

טרם מלחמת רוסיה-אוקראינה סבר הדרג הביטחוני בבריטניה כי המלחמה הקונבנציונלית למעשה מתה וכי סכסוכים בני זמננו מתנהלים כעת בשיטות "היברידיות" כחלופות אמינות לכוח קינטי. לפיכך, הגישה של לונדון הייתה כי יש לתעדף יכולות שאינן כוח קינטי בשדה הקרב היבשתי. מדגימים זאת היטב דבריו של ראש הממשלה בוריס ג'ונסון (Johnson) מנובמבר 2021, לפיהם "עלינו להכיר בכך שהמושגים הישנים של לחימה בקרבות טנקים גדולים על הקרקע האירופית... נגמרו ושיש דברים אחרים טובים יותר שעלינו להשקיע בהם... אני לא חושב שחזרה לגישה בסגנון שנות הארבעים תשרת אותנו היטב". נראה כי גישה זו התנפצה עם פרוץ המלחמה באוקראינה, כאשר צבא רוסיה פלש עם כוח המונה 160 אלף חיילים, כמעט פי שניים מגודלו הנוכחי של הצבא הבריטי¹²⁸. בלונדון מבינים כי הצבא זקוק לצי טנקים גדול יותר¹²⁹, וזאת בניגוד להמלצה משנת 2021 לקצצו בשליש. כיום נמצא צי הטנקים הבריטי מדגם Challenger בשלבים מוקדמים של שדרוג מהותי, מתקן 2 לתקן 3¹³⁰.

[Defence_Command_Plan.pdf](#)

¹²⁶ Lawrence, D. (2022). "UK trade and the war in Ukraine"; Chatham House (September). <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2022-08/2022-09-01-uk-trade-war-in-ukraine-lawrence.pdf>

¹²⁷ GOV.UK (2022). 'UK to phase out Russian oil imports'. (March 8). <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-phase-out-russian-oil-imports#:~:text=Russian%20imports%20account%20for%208,%2C%20Saudi%20Arabia%2C%20and%20USA>.

¹²⁸ Anglim, S. (2022). "The Review and the Army revisited: the implication of the war in Ukraine", King's College London (May 24). <https://www.kcl.ac.uk/the-review-and-the-army-revisited-the-implications-of-the-war-in-ukraine>

¹²⁹ Wallace, B. (2023). "Defence Secretary oral statement on war in Ukraine", GOV.UK (January 16). <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-oral-statement-on-war-in-ukraine--2>

¹³⁰ Chuter, A. (2023). 'UK defense chief announces jump-start for new field artillery weapons'. Defense News (January 17). <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/01/17/uk-defense-chief-announces-jump-start-for-new-field-artillery-weapons/>

המלחמה באוקראינה אף גרמה לתחושת אי נוחות בצבא בריטניה בנוגע להיבטים של מודרניזציה¹³¹, לאחר שהדרג הביטחוני החל לשקול מחדש כיצד יש להתייחס אל הגנה אווירית, מערכות לא מאוישות ועוד¹³². מטרת תוכנית "החייל העתידי" שפורסמה בנובמבר 2021¹³³ הייתה לחולל שינוי משמעותי בצבא הבריטי ולהביא למודרניזציה שלו עד לשנת 2030, ולצורך כך אישרה ממשלת בריטניה חבילת מימון בשווי 41.3 מיליארד ליש"ט (50.4 מיליארד דולר) עבור הצבא עד סוף העשור¹³⁴. לקח נוסף ממלחמת רוסיה-אוקראינה היה החלטה להאיץ את התוכנית לעדכון יכולות הארטילריה של צבא בריטניה. בלונדון הבינו כי הצבא הבריטי נמצא מאחור בממד הארטילרי למול האיום הרוסי – טווח ה-AS-90 הבריטי הוא 24 קילומטרים, בעוד שצרפת ומדינות אחרות ביבשת השיגו טווח של 55 קילומטרים – והתוכנית היא להציב תוחח Howitzer חדש כבר במהלך העשור הנוכחי¹³⁵. גם בחיל האוויר הבריטי, אשר מבוסס בעיקר על מטוסי קרב מדגם Typhoon ומדגם F-35, צפויים שינויים. בריטניה פועלת להגדיל את סד"כ ה-F-35B ב-75 מטוסים נוספים, ובנוסף מפתחת מטוס קרב דור שישי מדגם Tempest אשר יחליף בהדרגה את מטוסי ה-Typhoon החל משנת 2035¹³⁶.

הרצון לשדרג את יכולותיה הצבאיות של בריטניה דורש כמובן הגדלה של תקציב הביטחון. במהלך כהונתה הקצרה של ליוז טראס (Truss) כראש ממשלת בריטניה הייתה שאיפה להעלות את הוצאות הביטחון לשיעור של 3% מהתמ"ג¹³⁷, אולם זו בוטלה כאשר מונה רישי סונק (Sunak) לראש הממשלה. במסגרת עדכון תפיסת אסטרטגיית הביטחון הבריטית שפורסם בחודש מרץ 2023 התחייבה לונדון להוסיף בשנתיים הקרובות 5 מיליארד ליש"ט לתקציב הביטחון, בנוסף ל-2.3 מיליארד ליש"ט עבור תמיכה ביטחונית באוקראינה, מהלך

¹³¹ Saballa, J. (2023). "British Army Concerned About Modernization Due to Ukraine War: Official". The Defence Post (January 17). <https://www.thedefensepost.com/2023/01/17/british-army-concerned-modernization/>

¹³² Martin, T. (2023). "Ukraine War leaves British Army 'very uncomfortable' with future soldier capabilities", Breaking Defense (January 13). <https://breakingdefense.com/2023/01/ukraine-war-leaves-british-army-very-uncomfortable-with-future-soldier-capabilities/>

¹³³ Future Soldier Guide (2021). British Army. https://www.army.mod.uk/media/15057/adr010310-futuresoldierguide_30nov.pdf

¹³⁴ Martin, T. (2023). "Ukraine War leaves British Army 'very uncomfortable' with future soldier capabilities", Breaking Defense (January 13). <https://breakingdefense.com/2023/01/ukraine-war-leaves-british-army-very-uncomfortable-with-future-soldier-capabilities/>

¹³⁵ Chuter, A. (2023). 'UK defense chief announces jump-start for new field artillery weapons'. Defense News (January 17). <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/01/17/uk-defense-chief-announces-jump-start-for-new-field-artillery-weapons/>

¹³⁶ Thomas, R. (2022). "Is RAF procurement right amid Ukraine-Russia war reality?", Airforce Technology (July 1). <https://www.airforce-technology.com/features/raf-procurement-ukraine-russia-war-realities/>

¹³⁷ Chalmers, M. (2022). "From Famine to Feast?". Royal United Services Institute. https://static.rusi.org/354-OP-from-famine-to-feast-web-final1_0_0.pdf

אשר אמור להגדיל את הוצאות הביטחון לשיעור של 2.2% מהתמ"ג עד שנת 2025 (שיעור של 2.3% אם מכלילים את הסיוע לאוקראינה), תוך שאיפה להגדילו לשיעור של 2.5%¹³⁸.

אספקת נשק לאוקראינה

בריטניה נמצאת בראש החץ בכל הנוגע לסיוע לאוקראינה. עוד לפני הפלישה הרוסית התחייבה בריטניה, שכאמור ראתה ברוסיה איום ביטחוני, להמשיך לסייע לאוקראינה ולבנות את יכולתה הצבאית נגד האיומים ממוסקבה¹³⁹. וכך, עם פרוץ המלחמה, ולמרות פרישתה מהאיחוד האירופי, מיקמה עצמה בריטניה בראש התגובה האירופית נגד הפלישה הרוסית לאוקראינה, והייתה הראשונה להציע לקייב סיוע צבאי, כולל תוכנית לאימון עשרת אלפים חיילים אוקראינים¹⁴⁰. בתחילת אפריל 2022, זמן קצר לאחר פרוץ המלחמה, היה ראש ממשלת בריטניה בוריס ג'ונסון (Johnson) המנהיג הראשון מברית נאט"ו שביקר בקייב מאז הפלישה הרוסית, ונפגש עם נשיא אוקראינה וולודימיר זלנסקי (Zelensky), שמצדו שיבח את התמיכה הבריטית בארצו. בביקורו הבטיח ג'ונסון לספק לאוקראינה נשק בשווי 130 מיליון דולר, וחצי מיליארד דולר נוספים בהלוואות של הבנק העולמי¹⁴¹.

תחלופת ראשי הממשלה בבריטניה לא שינתה את הגישה בנוגע לסיוע לאוקראינה, ובדצמבר 2022 הכריז ראש הממשלה הנבחר סונק על חבילת סיוע צבאי חדשה בסך 304 מיליון דולר במטרה לחזק את מתקפת הנגד האוקראינית נגד רוסיה. בכך העלתה בריטניה את הסיוע הכולל שלה מאז פרוץ המלחמה לסכום של 7.43 מיליארד דולר, והתמקמה במקום השני לאחר ארה"ב מבין מדינות העולם המסייעות לאוקראינה¹⁴². אולם הסיוע המשמעותי ביותר של בריטניה היה בתחילת ינואר 2023, אז הצהירה כי תספק לאוקראינה 14 טנקים מדגם Challenger2, ובכך הפכה למדינה המערבית הראשונה שהבטיחה לספק לאוקראינה טנקים. בנוסף, במטרה לסייע לאוקראינה בהדיפת הכוחות הרוסיים הבטיחה לונדון לספק לקייב

¹³⁸ Integrated Review Refresh 2023. HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1145586/11857435_NS_IR_Refresh_2023_Supply_AllPages_Revision_7_WEB_PDF.pdf

¹³⁹ Global Britain in a competitive age (2021). HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security__Defence__Development_and_Foreign_Policy.pdf

¹⁴⁰ Euro news (2022). "Ukraine war: How has Russia's invasion changed Europe?" (November 30). <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-country-by-country-guide-on-how-russias-invasion-has-changed-europe>

¹⁴¹ Parker, C., Adam, K. and Stern, D.L. (2022). "Zelensky praises Boris Johnson's support on sanctions, aid after surprise visit". The Washington Post (April 10). <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/10/johnson-visit-zelensky-kyiv-ukraine/>

¹⁴² Al Jazeera (2022). "UK's PM Sunak to announce \$304m in new military aid for Ukraine". (December 19). <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/19/uk-to-announce-304m-in-new-military-aid-for-ukraine>

שלושים תותחים מדגם AS-90¹⁴³, והודיעה כי תכפיל את מספר החיילים האוקראינים שהיא מאמנת כך שבשנת 2023 יגיע מספרם לארבעים אלף¹⁴⁴. בריטניה עדיין אינה מוכנה לספק לאוקראינה מטוסי קרב, אך מוכנה לאמן את הטייסים האוקראינים על מטוסים קיימים¹⁴⁵. למרות הרצון לסייע לאוקראינה היו מי שהביעו ביקורת מרומזת על שליחת הנשק בטענה כי הדבר יותיר את הצבא הבריטי חלש יותר באופן זמני, וביניהם רמטכ"ל בריטניה הגנרל סר פטריק סנדרס (Sanders)¹⁴⁶.

¹⁴³ DW (2023). "Ukraine update: UK to supply Kyiv with 14 tanks" (January 15). <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-uk-to-supply-kyiv-with-14-tanks/a-64393191>

¹⁴⁴ Wallace, B. (2023). "Defence Secretary oral statement on war in Ukraine", GOV.UK (January 16). <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-oral-statement-on-war-in-ukraine--2>

¹⁴⁵ BBC (2023). "Ukraine war: Zelensky takes fighter jet bid to EU leaders", February 9. <https://www.bbc.com/news/world-europe-64577375>

¹⁴⁶ BBC (2023). "Ukraine: Military hardware donations weaken Army - UK chief", January 16. <https://www.bbc.com/news/uk-64294635>

מלחמת רוסיה-אוקראינה ללא ספק הובילה לשינויים בסוגיות של ביטחון לאומי בכל אחת משלוש המדינות שנדונו במחקר זה, אם כי באופן שונה כתלות בגישה מוקדמת כלפי רוסיה בפרט וכלפי ביטחון צבאי בכלל.

השינוי המשמעותי ביותר חל בגרמניה, אשר החזיקה בגישה פייסנית כלפי רוסיה טרם פרוץ המלחמה. לא רק שהמלחמה גרמה למקבלי ההחלטות בברלין לזנוח את התפיסה לפיה המסחר עם רוסיה ירחיק עימות צבאי מולה, אשר הובילה את גרמניה להיות תלויה ברוסיה מבחינה אנרגטית, בברלין החלו להבין כי על גרמניה לבנות יכולת צבאית במטרה להגן על עצמה מפני תוקפנות רוסית ולא להיות תלויה בחסדיהם של אחרים. אולם נכון לאמצע מאי 2023 הצהרות לחוד ומעשים לחוד, ונראה כי גרמניה מתקדמת באיטיות לקראת מימוש החזון הביטחוני של ממשל שולץ, בעיקר בשל מדיניות ארוכת שנים של בירוקרטיה המעכבת את בנייתה של יכולת צבאית. המלחמה באוקראינה והחשש מפני תוקפנות רוסית העלו בגרמניה שאלות בנושאי יכולת גרעינית וגיוס חובה, שבהן נמנעו מלדון במשך עשרות שנים. לא מן הנמנע כי ככל שהמלחמה תימשך וידה של רוסיה אף תהיה על העליונה, תאמץ גרמניה אלמנטים מסוימים הקשורים לבניית עוצמה צבאית מהם נמנעה במשך כמעט שמונים שנה.

בניגוד לשינוי המשמעותי שחוללה מלחמת רוסיה-אוקראינה במדיניות הביטחון של גרמניה, השפעתה על מדיניות הביטחון של צרפת פחותה יותר, בשל האוריינטציה הביטחונית הצרפתית הרואה ב"כוח קשה" מרכיב חשוב בפוליטיקה הבין-לאומית. עוד לפני המלחמה הובילה צרפת, מתוך תחושת אחריות מיוחדת לביטחונה של היבשת בהיותה המדינה היחידה באיחוד האירופי בעלת יכולת גרעינית, קו הקורא לאירופה לקחת את גורלה הביטחוני בידיה ולא להסתמך יתר על המידה על מטריית ההגנה האמריקנית. אולם בכל הנוגע לגישה הפייסנית של צרפת כלפי רוסיה, המשפיעה גם על היקף הסיוע הצרפתי לאוקראינה שכיום דל בהשוואה למדינות אחרות, בפריז בוחרים להמשיך בדיאלוג מתמיד עם מוסקבה תוך שלילת פעולה צבאית נגדה. יחד עם זאת, בצרפת יודעים היטב כי ביטחונה של המדינה תלוי בעיקר ביכולתה הגרעינית אשר מבטיחה הרתעה מול תוקפנות חיצונית, וכי יש להתכונן לתרחיש של מלחמה כוללת באירופה. כך, מלחמת רוסיה-אוקראינה שינתה את מגמת הקיצוצים בתקציב הביטחון של צרפת במשך שני העשורים האחרונים והביאה לעלייה בתקציב הביטחון, שכיום הוא הגבוה ביותר מאז תום מלחמת העולם השנייה.

לעומת גרמניה וצרפת, מלחמת רוסיה-אוקראינה רק חידדה את תפיסת הביטחון של בריטניה, אשר ראתה ברוסיה איום ביטחוני עוד לפני פרוץ המלחמה. כך, למלחמה באוקראינה הייתה השפעה זניחה יחסית על בריטניה, מדינה בעלת אוריינטציה ביטחונית מובהקת ויכולת גרעינית, אשר הבינה מראש כי אל לה להיות תלויה במדינה כמו רוסיה, בניגוד

לתפיסה הגרמנית. אולם לנוכח מלחמת רוסיה-אוקראינה הפנימו בבריטניה כי המלחמה הקונבנציונלית עודנה חיה ובוועטת, והדבר ידרוש ממקבלי ההחלטות בלונדון להגדיל את ההשקעה בביטחון כדי שניתן יהיה להתמודד בהצלחה עם תוקפנות חיצונית, כמו זו של רוסיה באוקראינה.

לסיכום, הפלישה הרוסית לאוקראינה הבהירה לאירופה שעוצמה צבאית היא מרכיב מרכזי בביטחון לאומי, ורק לה יש היכולת להדוף תוקפנות חיצונית. לאחר עשרות שנים של שקיעה בתפיסת עולם רומנטית של "קץ ההיסטוריה", בעטייה בחרו רוב מדינות אירופה שלא להפנות משאבים רבים לבניית ולשימור יכולת צבאית – דבר שהוביל לכך שכמעט כלל חילות האוויר האירופיים נעדרים יכולות קריטיות הנדרשות להשגת עליונות אווירית מול יריב מדינתי בכלל ומול רוסיה בפרט¹⁴⁷ – נראה כי באירופה מבינים כיום כי הגיעה העת לבנות יכולות צבאיות להתמודדות עם האיום הרוסי.

¹⁴⁷ Bronk, J. (2023). "Regenerating Warfighting Credibility for European NATO Air Forces". Royal United Services Institute. file:///C:/Users/User/Downloads/whr_regenerating-warfighting-credibility-nato_0.pdf

גלובס (20 ביולי 2022). "רוב מדינות נאט"ו לא עומדות ביעד הוצאות הביטחון". <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001418566>

וואלה (24 בפברואר 2022). "רוסיה פתחה במלחמה נגד אוקראינה, קייב וערים אחרות תחת הפגזות". <https://news.walla.co.il/item/3490917>

Al Jazeera (2022). "UK's PM Sunak to announce \$304m in new military aid for Ukraine". (December 19). <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/19/uk-to-announce-304m-in-new-military-aid-for-ukraine>

Angelos, J. (2023). "Can Germany be a great military power again". *New York Times* (January 24). <https://www.nytimes.com/2023/01/24/magazine/germany-military-army.html>

Anglim, S. (2022). "The Review and the Army revisited: the implication of the war in Ukraine", *King's College London* (May 24). <https://www.kcl.ac.uk/the-review-and-the-army-revisited-the-implications-of-the-war-in-ukraine>

AP (2022). "France ramps up war support for Ukraine, rebuilds armories", *October 16*. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-france-paris-macron-d4c95feef62170db0f07cce970213ae9>

AP (2022). "French defence chief visits Ukraine, pledges more support", *December 28*. <https://apnews.com/article/zelenskyy-kyiv-politics-ukraine-government-france-e3793d3b28089d0a34ec7ac3c6bb74f7>

BBC (2022). "Ukraine war: Questions over France's weapons supply to Kyiv", *October 3*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63090644>

BBC (2023). "Ukraine: Military hardware donations weaken Army - UK chief", *January 16*. <https://www.bbc.com/news/uk-64294635>

BBC (2023). "Ukraine war: Zelensky takes fighter jet bid to EU leaders", *February 9*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-64577375>

Bisht, I.S. (2022). "French Air Defense Systems to Reach Ukraine in Weeks: Macron". *The Defense Post* (October 13). <https://www.thedefensepost.com/2022/10/13/france-air-defense-systems-ukraine>

Bloomberg (2022). "Emmanuel Macron and Olaf Scholz Seek a Reset After Lingering Tensions", *October 26*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-26/macron-scholz-seek-a-reset-for-europe-s-engine-after-tensions?leadSource=uverify%20wall>

Borrell, J. (2022), "The war in Ukraine and its implications for the EU". March 14. https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en

Boswinkel, L. (2023), "Taking Stock: Europe's Rearmament, One Year On". March 15. VUB. https://prod-b4156475194d8706-vub.paddlecms.net/sites/default/files/2023-03/CSDS%20Policy%20brief_2308.pdf

- Bronk, J. (2023). "Regenerating Warfighting Credibility for European NATO Air Forces". *Royal United Services Institute*. file:///C:/Users/User/Downloads/whr_regenerating-warfighting-credibility-nato_0.pdf
- Buzan, B., Waeber, O. & De-Wilde, Y. (1998). *Security: A new framework for analysis* (Lynne Rienner Publishers)
- Chalmers, M. (2022). "From Famine to Feast?". *Royal United Services Institute*. https://static.rusi.org/354-OP-from-famine-to-feast-web-final1_0_0.pdf
- Chuter, A. (2023). 'UK defense chief announces jump-start for new field artillery weapons'. *Defense News* (January 17). <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/01/17/uk-defense-chief-announces-jump-start-for-new-field-artillery-weapons/>
- Council of the European Union (2022). "A Strategic Compass for Security and Defence". (March 21). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>
- Defence in a competitive age (2021). Ministry of Defence. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-_Defence_Command_Plan.pdf
- Dempsey, J. (2022). "France military pivot to Europe". *Carnegie Europe* (November 15). <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/88403>
- Duclos, M. (2022). "Russia's War in Ukraine Forces France to Rethink its Foreign Policy". *Institut Montaigne* (August 25). <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/russias-war-ukraine-forces-france-rethink-its-foreign-policy>
- DW (2022). "Germany commits 100 billion Euro to defense spending", *February 27*. <https://www.dw.com/en/germany-commits-100-billion-to-defense-spending/a-60933724>
- DW (2022). "Germany delivers air defense system to Ukraine", *October 12*. <https://www.dw.com/en/germany-delivers-air-defense-system-to-ukraine/a-63411353>
- DW (2022). "Ukraine update: Germany spent 2.24 billion Euro on military aid", *December 27* <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-germany-spent-224-billion-on-military-aid/a-64217718>
- DW (2023). "Ukraine update: France to send light tanks", *January 4*. <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-france-to-send-light-tanks/a-64281700>
- DW (2023). "Ukraine update: Germany and US to send armored vehicles", *January 5*. <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-germany-and-us-to-send-armored-vehicles/a-64292899>
- DW (2023). "Ukraine update: France to send light tanks", *January 5*. <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-france-to-send-light-tanks/a-64281700>
- DW (2023). "Germany: Government struggles over new security strategy", *January 14*. <https://www.dw.com/en/germany-government-struggles-over-new-security-strategy/a-64388206>
- DW (2023). "Ukraine update: UK to supply Kyiv with 14 tanks", *January 15*. <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-uk-to-supply-kyiv-with-14-tanks/a-64393191>
- DW (2023). "Ukraine says German battle tanks essential for survival", *January 15*. <https://www.dw.com/en/ukraine-says-german-battle-tanks-essential-for-survival/a-64398521>
- DW (2023). "German defense minister Christine Lambrecht resigns", *January 16*. <https://www.dw.com/en/german-defense-minister-christine-lambrecht-resigns/a-64401401>

- DW (2023). "What happened to the German military's 100 billion Euro fund", *March 2*. <https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571>
- DW (2023). "Germany's 'holistic' national security plan delayed again", *May 27*. <https://www.dw.com/en/germanys-new-holistic-national-security-strategy-delayed-again/a-65751744>
- Economist (2019). "Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead", *November 7*. <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>
- Euractive (2022). "More German soldiers turn backs on military since Ukraine war", *October 28*. https://www.euractiv.com/section/all/short_news/more-german-soldiers-turn-backs-on-military-since-ukraine-war/
- Euro news (2022). "Ukraine war: How has Russia's invasion changed Europe?", *November 30*. <https://www.euronews.com/my-europe/2022/08/24/ukraine-war-country-by-country-guide-on-how-russias-invasion-has-changed-europe>
- Fama, G. and Musiol, L. (2022). "The War in Ukraine Raises New Questions for EU Foreign Policy". International Crisis Group. Reliefweb (April 5). <https://reliefweb.int/report/world/war-ukraine-raises-new-questions-eu-foreign-policy>
- Fix, L. (2022). "On the Ukraine war, Germany has a leadership problem. Here's why". *Council on Foreign Relations* (October 14). https://www.cfr.org/in-brief/ukraine-war-germany-has-leadership-problem-heres-why?utm_source=tw&utm_medium=social_owned
- France24 (2019). "Macron unveils shift in military posture as war returns to Europe" (November 9). <https://www.france24.com/en/africa/20221109-france-reorients-its-military-goals-as-war-returns-to-europe>
- Future Soldier Guide (2021). British Army. https://www.army.mod.uk/media/15057/adr010310-futuresoldierguide_30nov.pdf
- Geheke, L. (2022). "Mistake not to object to Nord Stream 2, says German president". *Politico* (April 4). <https://www.politico.eu/article/german-president-admits-having-been-mistaken-on-nord-stream-2/>
- Global Britain in a competitive age (2021). HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security__Defence__Development_and_Foreign_Policy.pdf
- GOV.UK (2022). 'UK to phase out Russian oil imports'. (March 8). <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-phase-out-russian-oil-imports#:~:text=Russian%20imports%20account%20for%208,%2C%20Saudi%20Arabia%2C%20and%20USA>
- Guardian (2014). "Ukraine: Putin approves draft bill for Russia to annex Crimea", *March 18*. <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/18/ukraine-putin-draft-bill-russia-annex-crimea>
- Guardian (2023). "German politician and military chiefs suggest return of conscription", *February 9*. <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/09/german-politicians-and-military-chiefs-suggest-return-of-conscription>

Integrated Review Refresh 2023. HM Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1145586/11857435_NS_IR_Refresh_2023_Supply_AllPages_Revision_7_WEB_PDF.pdf

Kleinger, S., Goodby, J., Pifer, S., Gottemoeller, R. (2022). "Stumbling forward: Russia's war in Ukraine and Germany's search for a new security policy". *Hoover Institution* (December 19). <https://www.hoover.org/research/stumbling-forward-russias-war-ukraine-and-germanys-search-new-security-policy>

Kolesnyc, D. (2023). "France adopts new national strategic review". *European Security and Defense* (January 23). <https://euro-sd.com/2023/01/articles/29158/france-adopts-new-national-strategic-review/>

Lawrence, D. (2022). "UK trade and the war in Ukraine", *Chatham House* (September). <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2022-08/2022-09-01-uk-trade-war-in-ukraine-lawrence.pdf>

Le Monde (2023). "Macron promises leap in military spending, but with drastic choices" (January 21). https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/01/21/macron-promises-leap-in-military-spending-but-with-drastic-choices_6012455_4.html

Martin, T. (2023). "Ukraine War leaves British Army 'very uncomfortable' with future soldier capabilities", *Breaking Defense* (January 13). <https://breakingdefense.com/2023/01/ukraine-war-leaves-british-army-very-uncomfortable-with-future-soldier-capabilities/>

Meister, S. (2022). "A Paradigm Shift: EU-Russia Relations after the War in Ukraine". *Carnegie Europe*. November 29. Available at: <https://carnegieeurope.eu/2022/11/29/paradigm-shift-eu-russia-relations-after-war-in-ukraine-pub-88476>

Michaud, J. (2023). "Worth the wait". *American German Institute* (March 29). <https://aicgs.org/2023/03/worth-the-wait/>

NATO 2022 Strategic Concept. <https://www.nato.int/strategic-concept/>

Outlook (2022). "France Sets Its Military Goals Amid Russia-Ukraine War", *November 9*. <https://www.outlookindia.com/international/france-sets-its-military-goals-amid-russia-ukraine-war-news-235966>

Parker, C., Adam, K. and Stern, D.L. (2022). "Zelensky praises Boris Johnson's support on sanctions, aid after surprise visit". *The Washington Post* (April 10). <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/10/johnson-visit-zelensky-kyiv-ukraine/>

Pezard, S., Shurkin, M. and Ochmanek, D. (2021). "A Strong Ally Stretch Thin". *Rand Corporation*. file:///C:/Users/User/Downloads/RAND_RRA231-1.pdf

Politico (2022). "Germany backtracks on defense spending promises made after Ukraine invasion" (December 5). <https://www.politico.eu/article/germany-backtracks-on-defense-spending-promise-warns-about-delays-ukraine-war/>

Saballa, J. (2023). "British Army Concerned About Modernization Due to Ukraine War: Official". *The Defence Post* (January 17). <https://www.thedefensepost.com/2023/01/17/british-army-concerned-modernization/>

Scholz, O. (2022). "The global Zeitenwende". *Foreign Affairs* (December 5). <https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war>

- Shehadi, S. (2022). "Opinion: Macron talks the talk, but France's support for Ukraine is just embarrassing". *Investment Monitor* (October 4). <https://www.investmentmonitor.ai/comment/opinion-macron-france-support-for-ukraine-embarrassing/>
- Simsek, A. (2023). German army not capable of defending country, according to minister. AA (March 1). <https://www.aa.com.tr/en/europe/german-army-not-capable-of-defending-country-according-to-minister/2834812>
- Strategic Review of Defence and National Security 2017. Republique Francaise. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/strategic_review_of_defense_and_national_security_2017_-_key_points_cle0d61fa.pdf
- Strategic Update 2021. Ministe're des Arme'es. https://cd-geneve.delegfrance.org/IMG/pdf/strategic_review_2021_-_10_key_points-3.pdf?2350/133c682f3374f15bc786c19b6b0a1d10eb0656f7
- Süß, J. (2022). "France's new security strategy". *Friedrich Naumann Foundation* (November 29). <https://www.freiheit.org/european-union/frances-new-security-strategy>
- Szabo, S.F. (2022). "Will Germany be the second nuclear state". *National Interest* (November 18). <https://nationalinterest.org/feature/will-germany-be-next-nuclear-weapons-state-205897>
- The Military Balance 2023. *International Institute for Strategic Studies*. Routledge.
- Tanguy, J.M. (2022). "France favours air force in 2023 defence budget". *Shephard* (October 11). <https://www.shephardmedia.com/news/defence-notes/france-favours-air-force-in-2023-defence-budget/>
- Tanguy, J.M. (2022). "Ukraine: France increases its military presence in Eastern Europe". *Air & Cosmos International* (October 13). <https://aircosmosinternational.com/article/ukraine-france-increases-its-military-presence-in-eastern-europe-3249>
- Thomas, R. (2022). "Is RAF procurement right amid Ukraine-Russia war reality?". *Airforce Technology* (July 1). <https://www.airforce-technology.com/features/raf-procurement-ukraine-russia-war-realities/>
- Toucas, B. (2017). "Understanding the implications of France's strategic review on defense and national security". *Center for Strategic and International Studies* (October 19). <https://www.csis.org/analysis/understanding-implications-frances-strategic-review-defense-and-national-security>
- Tran, P. (2017). "France adds \$2B to defense budget, moving closer to NATO spending target". *Defense News* (September 27). <https://www.defensenews.com/global/europe/2017/09/27/france-adds-2b-to-2018-defense-budget/>
- Voanews (2022). "France Ramps Up War Support for Ukraine, Rebuilds Armories", *October 16*. <https://www.voanews.com/a/france-ramps-up-war-support-for-ukraine-rebuilds-armories/6792690.html>
- Von Der Burchard, H., Camut, N. and Rinaldi, G. (2023). "European allies will send about 80 Leopard 2 tanks to Ukraine, Germany says". *Politico* (January 25). <https://www.politico.eu/article/allies-two-leopard-tank-battalions-ukraine-germany-olaf-scholz-nato-allies-volodymyr-zelenskyy-mark-rutte-spain-norway-joe-biden/>

Wallace, B. (2023). "Defence Secretary oral statement on war in Ukraine", *GOV.UK* (January 16). <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-oral-statement-on-war-in-ukraine--2>

Ward, A. and Seligman, L. (2023). "U.S. closer to approving 'significant number' of Abrams tanks to Ukraine". *Politico* (January 24). <https://www.politico.com/news/2023/01/24/u-s-approving-abrams-tanks-ukraine-00079218>

Whitaker, B. (2022). "French President Emmanuel Macron on the war in Ukraine and France's relationship with the US". *CBS NEWS* (December 4). <https://www.cbsnews.com/news/france-president-emmanuel-macron-60-minutes-2022-12-04/>

Zerka, P. (2022). "The case for defence: How Russia's war on Ukraine has proved France right". *European Council on Foreign Relations* (November 21). <https://ecfr.eu/article/the-case-for-defence-how-russias-war-on-ukraine-has-proved-france-right/>

ISBN 978-965-93053-8-4

9 789659 305384